

**Archiwum Partii Politycznych
Instytut Studiów Politycznych
Polskiej Akademii Nauk**

Sygnatura:

1.9/4

Tytuł:

**Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy
– IV Kongres, 7 luty 1992 r.**

Sygn. 1.9/4 - Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy - IV Kongres, 7 luty 1992 r.

Spis zawartości:

l.p.	nazwa	nr karty początkowej
1	Program i Statut ChDSP, IV Kongres, 07.08.1992, s. 16;	1
2	Program i Statut ChDSP, IV Kongres, [07.08.1992], s. 19;	17
3	Wykaz władz wybranych podczas IV Kongresu, 07-08.02.1992, s. 1;	36
4	Wycinek prasowy „Jankowski zastąpił Siłę-Nowickiego”, "Życie Warszawy", 10.02.1992, s. 1;	37
5	"Program (projekt przedstawiony pod obrady IV Kongresu)", luty 1992, s. 58;	38

Stan na marzec 2023 r.

PROGRAM i STATUT

CHRZEŚCIJAŃSKO DEMOKRATYCZNEGO
STRONNICTWA PRACY

Archiwum Partii Politycznych

nr inw.

IV KONGRES

Warszawa 7 lipcy 1992 rok

Archiwum Partii Politycznych ISP PAN

Program

Chrześcijańsko Demokratycznego
Stronnictwa Pracy

Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy jest partią polityczną zrzeszającą ludzi ze wszystkich grup i warstw społecznych, którzy uznają chrześcijańską koncepcję człowieka i jego miejsce w społeczeństwie oraz dążą do realizacji zasad moralności chrześcijańskiej zarówno w życiu prywatnym, jak i społecznym, opierając się na wskazaniach nauki społecznej Kościoła oraz dorobku chrześcijańskiej demokracji w Polsce i na świecie.

Ch.D.S.P. uznaje jako podstawowe swoje zadanie ugruntowanie i poszerzenie zasad chrześcijańskiego współżycia między ludźmi i narodami. Dlatego też uważamy siebie za spadkobierców tych polskich tradycji politycznych, które wywodzą się z ducha swobód i tolerancji reprezentowanych przez największych polskich mężów stanu - twórców Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Konstytucji 3 Maja. Czerpiemy z dorobku ideowego swych poprzedników - Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej, a szczególnie "Unii" z czasów II wojny światowej, powołujemy się na ich przywódców Wojciecha Korfanteo, Ignacego Paderewskiego, Władysława Sikorskiego, Józefa Hallera, Karola Popiela, Jerzego Brauna i innych. Przyjmujemy za podstawę program uchwalony przez Kongres Stronnictwa Pracy w dniu 15 lipca 1945 roku w Warszawie.

Odwołujemy się do współczesnego dorobku chrześcijańskiej demokracji oraz doświadczeń zrywu solidarnościowego w Polsce w latach osiemdziesiątych.

I. ZASADY

Ch.D.S.P. opiera się na następujących podstawowych zasadach:

1. Wspólnota Narodowa

Stanowimy polityczną reprezentację wszystkich członków polskiej wspólnoty, którym to pojęciem obejmujemy zarówno wspólnotę narodową, jak i państwową uwzględniając historyczne, kulturowe i etniczne związki Polski bez względu na wyznawaną religię, używany potoczny język czy miejsce zamieszkania. Jesteśmy zatem reprezentacją polityczną wszystkich obywateli polskich zamieszkających w Polsce i poza jej granicami, ale także wszystkich nie posiadających polskiego obywatelstwa i nie zamieszkujących na terenie Polski, a którzy czują się lojalnymi członkami Polskiej Wspólnoty. W tym duchu używamy pojęcia "Narodu Polskiego".

2. Niepodległość

Niepodległe Państwo Polskie jest niezbędnym warunkiem istnienia i rozwoju narodu polskiego, a przynależność do różnych związków międzynarodowych oraz powiązania traktatowe powinny służyć dobru powszechnemu nie naruszając zasady niepodległości.

3. Wolność i poszanowanie jednostki

Wolność osobistą i społeczną traktujemy jako przyrodzone, niezbywalne prawa człowieka, związane ściśle z szacunkiem dla każdej osoby, ale także z odpowiedzialnością wobec drugiego człowieka i społeczeństwa, w którym żyjemy oraz całej ludzkości.

4. Solidarność społeczna

Jesteśmy przeciwni wszelkiemu wyolbrzymianiu podziału społeczeństwa na antagonistyczne klasy i grupy społeczne, a w szczególności wykluczamy przeciwstawianie ich sobie i walkę klasową. Wspieramy natomiast różnego rodzaju wspólnoty, opierające się na gruncie chrześcijańskiej zasady solidarności i nauki społecznej Kościoła, a przeciwdziałające osamotnieniu człowieka tak powszechnemu we współczesnej cywilizacji.

5. Sprawiedliwość społeczna i praworządność

Ch.D.S.P. uznaje zasadę sprawiedliwości społecznej jako prawo do równego startu życiowego i ubiegania się o stanowiska wymagające zaufania społecznego, a także prawo do posiadania własności majątkowej traktowanej nie tylko jako przywilej, ale również jako obowiązek wobec społeczeństwa. Trwałym fundamentem życia państwowego jest praworządność czyli rządy prawa zgodnego z zasadą sprawiedliwości. Niezbędnym gwarantem wolności powinno być prawo chroniące osobistą godność człowieka.

6. Demokracja i tolerancja

Ch.D.S.P. jest stronnictwem demokratycznym, dążącym do kształtowania życia publicznego zgodnie z wolą większości, wyrażoną w wolnych wyborach. Równocześnie stosujemy tolerancję dla mniejszości wyznaniowych i narodowościowych, czy też ludzi o odmiennym światopoglądzie, pod warunkiem, że głoszone przez nich idee i poglądy nie stanowią bezpośredniego zagrożenia dla podstawowych zasad uznawanych przez naród polski i opartego na nich porządku publicznego.

II. CZŁOWIEK I SPOŁECZEŃSTWO

Ch.D.S.P. opiera się na personalistycznej wizji człowieka w myśl wskazań katolickiej nauki społecznej, przywiązując szczególne znaczenie do warunków rozwoju osobowości ludzkiej żyjącej w harmonii ze społeczeństwem.

Domagamy się ochrony i opieki nad życiem ludzkim od chwili jego poczęcia oraz ochrony środowiska, w którym człowiek żyje.

Obowiązkiem państwa jest zapewnienie warunków dla utrzymania trwałości i rozwoju rodziny. Dotyczy to przede wszystkim młodych małżeństw wymagających pomocy w uzyskaniu pracy lub własnego warsztatu, czy gospodarstwa, mieszkania, a także w wychowaniu dzieci. Szczególną troskę należy wykazać wobec rodzin wielodzietnych, oraz roli matki umożliwiając jej poświęcenie się wychowaniu dzieci, zaś matki, zmuszone do podjęcia pracy zarobkowej powinny zyskać możliwość organizacji pracy na specjalnych warunkach, np. nakładczej lub zleconej do domu. Nie umniejsza to możliwości i zawodowych aspiracji kobiet, które powinny być w pełni równouprawnione w życiu zawodowym.

Ch.D.S.P. podkreśla nienaruszalność prawa i obowiązku rodziców do wychowania dzieci i przekazania im tych wartości duchowych, które sami uznają i szanują. Ch.D.S.P. za takie wartości, akceptowane praktycznie przez cały naród polski, uznaje wychowanie według polskich i chrześcijańskich tradycji. Musi to uwzględnić przebudowany system wychowawczy i szkolnictwo zmierzające do umożliwienia swobodnego wyboru form i kierunków nauczania i uwzględniające postulaty społeczeństwa w zakresie wychowania dzieci i młodzieży.

Oświata i wychowanie nie mogą być przedmiotem monopolu państwowego. Ch.D.S.P. uznaje, zgodnie z chrześcijańską nauką społeczną pracę ludzką jako podstawowy czynnik rozwoju duchowego i materialnego człowieka, gdyż każdy kto może pracować powinien spełniać tę powinność wobec siebie i społeczeństwa. Obowiązkiem państwa jest stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy przez jego obywateli według ich zamiłowań i zdolności. Wszystkim tym, którzy nie mogą znaleźć pracy w swoim zawodzie należy stworzyć możliwości przekwalifikowania, lub zastosować inne formy zadośćuczynienia. Państwo jest zobowiązane do pomocy w uzyskaniu przygotowania zawodowego przez obywateli, jednak w żadnym przypadku nie może stosować przymusu pracy ani ograniczeń w wyborze zawodu. Wychowanie do pracy oraz szacunek dla ludzi pracy powinny stanowić jeden z zasadniczych elementów szkolnictwa

Preferujemy twórczą postawę obywatelską, realizującą się w pracy dla dobra kraju i całej ludzkości, ale także dla własnego użytku.

Obowiązek ochrony warunków pracy spoczywa zarówno na państwie jak i organizacjach samorządowych, a obrona interesów ludzi pracy należy do wolnych związków zawodowych. Praca najemna nie może być traktowana jak towar, ale powinna przynosić oprócz dochodu materialnego również satysfakcję moralną i intelektualną. Dlatego umowa o pracę podejmowana na podstawie dobrowolnego porozumienia stron nie może być zawierana pod groźbą nieważności z pominięciem podstawowych praw ludzkich, w szczególności naruszania minimum socjalnego zarobków.

Państwo ponosząc odpowiedzialność za poziom egzystencji powinno zapewnić warunki dla samorządnego funkcjonowania systemu opieki społecznej i obrony praw różnych grup społecznych na drodze swobodnej organizacji związków zawodowych i innych zrzeszeń. Szczególne zabezpieczenia niezbędne są wobec narastania zjawiska

bezrobocia. Uważamy to zjawisko za zło społeczne, któremu należy przeciwstawiać się odpowiednią polityką gospodarczą i interwencją państwa. Należy zastosować środki bezpośredniej pomocy dla bezrobotnych.

System opieki socjalnej powinien uwzględniać indywidualne położenie podopiecznych. Dotyczy to zasiłków rodzinnych, inwalidzkich czy innych oraz rent starczych. Natomiast normalne emerytury stanowiące zapracowane, ale odłożone w czasie wynagrodzenie, mogą być związane wyłącznie z wartością wypracowaną i odpowiednio zwaloryzowaną i nie mogą stanowić obiektu manipulacji.

Ubezpieczenia społeczne nie mogą być również przedmiotem monopolu państwowego i dlatego należy umożliwić działanie niezależnych instytucji ubezpieczeniowych.

Znacznej poprawy wymaga ochrona zdrowia, a specjalnie organizacja służby zdrowia, która powinna być odbiurokratyzowana i skierowana na jak najbliższy kontakt z potrzebującymi opieki.

Niezależnie od działania administracyjnego wymagane jest rozwinięcie działalności charytatywnej przez zwiększenie zaangażowania społecznego i restytucję towarzystw opiekuńczych, jak np. zwrotu Kościołowi "Caritas". Upowszechnienie współczucia dla potrzebujących opieki oraz potrzeby niesienia bliźniemu pomocy stanowią zasadniczy element nowoczesnej rozumianej demokracji i kształtowania osobowości współczesnego człowieka.

III. PAŃSTWO I OBYWATEL

Państwo Polskie odrodzone w roku 1918 w rezultacie nieustającej walki o niepodległość a szczególnie wielkich powstań narodowych w okresie zaborów, walk o niepodległość w I Wojnie Światowej oraz walk o granice i ocalenie egzystencji w latach 1919-1921 nie utraciło niepodległości w czasie II wojny światowej czego symbolicznym wyrazem pozostała instytucja Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wygnaniu.

Niezawisłe i suwerenne Państwo Polskie stanowi niezbędny warunek egzystencji polskiego narodu, istnienia wolnej i pokojowej Europy oraz rozwoju chrześcijańskiej cywilizacji.

Państwo Polskie jest współwłasnością wszystkich obywateli, którzy mają równe prawa i obowiązki i których najwyższą powinnością jest służba dla osiągnięcia i strzeżenia pełnej niezawisłości i suwerenności państwowej.

Ch.D.S.P. uważa, że do obowiązków Obywatela należą: wierność Rzeczypospolitej Polskiej, przestrzeganie obowiązującej konstytucji i praw, poszanowanie prawowitych władz, pełnienie służby wojskowej i służby pracy, ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych, wykonywanie użytecznej pracy, zapewnienie dzieciom conajmniej powszechnego wykształcenia, kształtowanie życia w myśl zasady solidarności narodowej i podporządkowanie interesów i celów własnych interesom i celom narodu i państwa.

IV. PAŃSTWO I JEGO USTRÓJ

Ch.D.S.P. wypowiada się za ustrojem politycznym Polski w pełni praworządnym, opartym na równowadze autorytetu i wolności.

Z parlamentarnym ustrojem demokratycznym jest nieodłącznie związany pluralizm organizacji, grup, ruchów, środków informacji, środków opiniotwórczych itd. co sprzyja wszechstronnemu rozwojowi człowieka.

Warunkiem funkcjonowania ustroju demokratycznego jest istnienie partii czyli alternatywnych sił politycznych, przygotowywanych do wymiany rządzących ekip. Partie polityczne reprezentują główne nurty opinii społecznej: państwo natomiast powinno stworzyć im warunki rozwoju i funkcjonowania. Partie polityczne pełnią swoją rolę przez przedstawienia społeczeństwu programów działania i personalnych alternatyw w procesach tworzenia rządu. Są one odpowiedzialne wobec swojego elektoratu zarówno w funkcji rządzącej jak i w opozycyjnej. Głównym zadaniem partii opozycyjnych w parlamencie jest kontrola działalności rządu.

Istotnym elementem ustroju demokratycznego jest jawność życia publicznego i wynikająca z niej siła opinii publicznej, co jest szczególną gwarancją wolności politycznych i przestrzegania praw człowieka i obywatela. Istotną rolę w zapewnianiu jawności odgrywa wolna, a więc niecenzuralna prasa oraz inne środki masowego przekazu, umożliwiające kontrolę prawdziwości i praworządności działania organów władzy i innych instytucji publicznych. Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy walcząc o wprowadzenie w Polsce ustroju demokratycznego walczy tym samym o wolność prasy. Środowiska opiniotwórcze powinny mieć zapewnione odpowiednie warunki dla przedstawienia swoich poglądów, inicjowania różnych akcji i propagowania swych idei.

Musi istnieć wolność wypowiedzi dla każdego obywatela; swobodny dostęp do informacji z różnych źródeł oraz zapewniona prawnie możliwość obrony czci i dobrego imienia. Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy postuluje przystąpienie Polski do międzynarodowych instytucji kontrolujących przestrzeganie praw człowieka.

Zgodnie z zasadą "pomocniczości" ogłoszoną przez Kościół, Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy przyjmuje zasadę: tyle władzy ile konieczne, tyle wolności ile możliwe.

Ch.D.S.P. opowiada się za demokratyczną, ale silną i działającą sprawnie władzą państwową, a w szczególności:

- parlament powinien pochodzić wyłącznie z wolnych, pięcioprzymiotnikowych wyborów, do udziału w których mają prawo startu wszystkie partie polityczne, działające w ramach obowiązującego prawa;
- obowiązkiem państwa jest ułatwienie kampanii wyborczej wszystkim partiom politycznym na jednakowych warunkach;
- rząd jest powołany przez parlament i odpowiada przed parlamentem jako ciało zbiorowe;
- prezydent RP jest wybierany w wolnych wyborach;
- władza prezydencka nie ogranicza się wyłącznie do stanowiska "głowy państwa", symbolizującej jedność wszystkich władz, ale posiada możliwość faktycznej interwencji w obszar poszczególnych elementów władzy państwowej w przypadkach wyjątkowej wagi, przede wszystkim stanu zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
- władza sądownicza jest niezależna od władzy ustawodawczej i wykonawczej zarówno przez system powoływania jak i w swoim działaniu.

Samorząd. Ch.D.S.P. popiera rozwój wszelkich form samorządu, który stanowi najlepszą drogę społecznego zaangażowania w sprawy dobra ogólnego. Szczególne znaczenie przypisujemy samorządowi terytorialnemu. Podział terytorialny kraju na

jednostki samorządowe musi wynikać z polskich tradycji samorządowych i rzeczywistych potrzeb. Reorganizacja podziału administracyjnego kraju musi uwzględniać te czynniki.

Samorządy wszystkich szczebli powinny pochodzić z wolnych i demokratycznych wyborów.

Samorząd terytorialny musi być wyposażony w odpowiedni zakres władzy i dostosowane do jej realizacji środki.

Ch.D.S.P. popiera tworzenie lokalnych stowarzyszeń i organizacji grupujących ludzi wokół problemów i spraw dotyczących terenu ich zamieszkania. Niezbędnym uzupełnieniem samorządu terytorialnego, wpływającym również z "zasady pomocniczości" są inne formy samorządowe.

V. PROBLEMY POLITYKI GOSPODARCZEJ

Ch.D.S.P. opowiadając się za równością wszystkich sektorów gospodarczych dąży do równowagi między:

- efektywnością gospodarczą, a zapewnieniem sprawiedliwości społecznej;
- między konkurencją, a solidarnością;
- między odpowiedzialnością każdego człowieka za swój los, a zabezpieczeniem społecznym.

Ch.D.S.P. opowiada się za szybką małą prywatyzacją, a w przypadku wielkich przedsiębiorstw - za ostrym działaniem, by nie dopuścić do grabieży majątku narodowego, do spekulacji i marnotrawienia dorobku pokoleń. Również, oceniany pozytywnie udział kapitału obcego wymaga określenia dokładnych kryteriów ochronnych dla gospodarki narodowej. W szczególności Stronnictwo opowiada się za reprivatyzacją, której zakres określa odpowiednie ustawy. Placówki te mogą stać się pewnym wzorem dla rozwoju prywatnej przedsiębiorczości.

Stronnictwo opowiada się ponadto za taką reformą systemu własności i nową polityką własnościową, która maksymalnie upowszechni własność wśród pracowników najemnych poprzez akcjonariat pracy i różne formy współwłasności; stworzy prawno-finansowe warunki dla odbudowy w Polsce tradycyjnego rodzinnego stanu średniego tzn. drobnych i średnich przedsiębiorstw w sferze wytwórczej i usługowej.

Biorąc pod uwagę społeczne funkcje własności trzeba w nowy system własności środków produkcji wprowadzić mechanizm współdecydowania załóg oraz trwałego zainteresowania pracowników wynikami swego przedsiębiorstwa (np. przez akcjonariat pracowniczy). Stronnictwo opowiada się więc za pluralizmem własnościowym. Obok własności prywatnej ze względu na dobro społeczne istnieje winna własność spółdzielcza, własność osób prawnych, własność komunalna oraz własność skarbu państwa w różnych formach. Własność publiczna musi zostać poddana wzmocnionej kontroli społecznej. Udział skarbu państwa w przedsiębiorstwach nie może dawać państwu specjalnych uprawnień poza tymi, z których korzystają inne podmioty własności.

Ch.D.S.P. dążąc do społecznej gospodarki rynkowej opiera się na:

- prawie do wyboru formy własności;
- wolnej, prawem chronionej konkurencji;
- regulowaniu ruchu kapitałowego przez mechanizmy rynkowe;

- prawie do stowarzyszania się pracowników, pracodawców, rolników i innych grup interesów;
- obowiązku państwa do ingerencji w niezbędnych rozmiarach w procesy gospodarcze w szczególności w dziedzinie walki z monopolami;
- wspieranie postępu naukowo technicznego i ochrony środowiska naturalnego;
- zapewnieniu możliwie równego startu życiowego wszystkim obywatelom;
- optymalnym zabezpieczeniu społecznym.

Podstawowymi dążeniami polityki gospodarczej w tym modelu powinny być zdaniem Stronnictwa:

- możliwie równomierne tempo wzrostu gospodarczego;
- możliwie pełne zatrudnienie, mimo nieuniknionych fluktuacji na rynku pracy, będących przede wszystkim wynikiem postępu technologicznego;
- stabilne ceny;
- silna i wymierna waluta;
- równowaga w bilansie obrotów międzynarodowych.

Spółdzielczość. Ch.D.S.P. przywiązuje duże znaczenie do samorządnej i niezależnej spółdzielczości, dostrzegając w niej chrześcijańskie korzenie, traktując ją jako jedną z form zespołowego gospodarowania dla wspólnego dobra zrzeszonych grup i dobra społeczeństwa. By mogła się ona odrodzić potrzebne są inicjatywy oddolne, powrót do podstawowych idei spółdzielczych oraz etyki chrześcijańskiej. Trzeba budować spółdzielczość od nowa, nie burząc jednak tego co zostało już zbudowane. Szczególną uwagę należy poświęcić zabezpieczeniu majątku spółdzielczego przed roztrwonieniem oraz rozgrabieniem.

Gospodarka rolna. Zwiększenie zasobności kraju i poprawa warunków egzystencji uzależnione są od rozwoju produkcji we wszystkich dziedzinach, ale przede wszystkim od rolnictwa. Struktura polskiego rolnictwa oparta na drobnych gospodarstwach rodzinnych nie może być zmieniona bez woli ich posiadaczy. Powinna natomiast nastąpić produktywizacja różnorodnych form gospodarki rolnej, począwszy od małych, nastawionych na produkcję ogrodniczą w wyspecjalizowanych kierunkach - do wielkich form wielkotowarowych.

Warunkiem rozwoju rolnictwa jest:

- wykorzystanie zamiłowań zawodowych rolników;
- skorelowanie cen środków produkcji z cenami produktów rolnych;
- rozwinięcie infrastruktury rolnej;
- pomoc kredytowa szczególnie dla młodych rolników;
- promocyjna polityka podatkowa.

VI. KULTURA I NAUKA

Warunkiem skutecznego funkcjonowania chrześcijańskiej demokracji i zbudowania na jej zasadach ustroju jest rozwój duchowy społeczeństwa poprzez swobodny rozwój kultury w szerokim tego słowa rozumieniu oraz swobodny rozwój badań naukowych i nauki.

Państwo jest odpowiedzialne za pomyślny rozwój obu tych istotnych dla społeczeństwa dziedzin: kultury mocno zakorzenionej we własnej tradycji narodowej,

a zarazem otwartej na osiągnięcia innych narodów, zwłaszcza narodów sąsiednich, adaptujących i przetwarzających to co najwartościowsze w kulturze światowej.

Polityka kulturalna państwa musi stanowić odzwierciedlenie dążeń i postaw ideowych całego społeczeństwa, a nie tylko wybranych ideologii. Dlatego też podstawowym warunkiem rozwoju kultury jest wolność wszelkich form publikacji oraz nieskrępowane kontakty międzynarodowe. Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy, uznając pełne prawo do pluralizmu w rozwoju kultury, preferuje te kierunki twórczości, które nawiązują do tradycji chrześcijańskich i stanowią kontynuację największego dorobku polskiej kultury narodowej.

Sięgając do własnych źródeł twórczego rozwoju musimy być otwarci na wymianę dóbr kulturalnych z całym światem, a szczególnie z naszymi najbliższymi sąsiadami.

Dobra kultury powinny być dostępne dla najszerzych warstw społeczeństwa przez upowszechnianie czytelnictwa, teatru, filmów, muzyki, radia i telewizji i innych form rozpowszechniania wartościowych zdobyczy kultury polskiej i światowej. Państwo nie może występować jako monopolista, lecz powinno udzielać pomocy rozwojowi kultury przy współudziale Polaków bądź innych grup narodowościowych tworzących w przeszłości wspólnotę państwową bądź wyznaniową.

Główna rola w dziedzinie upowszechniania kultury powinna przyspaść dobrowolnym związkom kulturalnym, nie krepowanym jakimikolwiek restrykcjami administracyjnymi.

Rozwój nauk, zarówno ścisłych jak i społecznych jest we współczesnym świecie warunkiem koniecznym utrzymania niepodległego bytu narodu i jego rozwoju.

Obowiązkiem państwa jest stała troska o pomyślny i ciągły rozwój badań naukowych, instytutów badawczych i szkół wyższych przeznaczając na to odpowiednią część budżetu państwa, a ponadto pobudzając inicjatywy uczonych, ułatwiając realizację ich projektów, zapewniając swobodne kontakty naukowe z uczonymi innych krajów oraz zapewniając w Polsce pełną wolność badań i słowa. Aczkolwiek finansowanie nauki zależy od dynamiki rozwoju gospodarczego kraju, nie wolno zapominać iż we współczesnym świecie nauka stymuluje rozwój gospodarczy, będąc źródłem nowych poczynąń, technologii, wynalazków i na nich tworzonych gałęzi gospodarki. Jednocześnie nauka w istotny sposób przyczynia się do podnoszenia poziomu zdrowia fizycznego i psychicznego społeczeństwa.

VII. POLITYKA ZAGRANICZNA

Najważniejszym zadaniem współczesnej polityki zagranicznej Polski jest ochrona suwerenności państwowej, zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego i należnego miejsca w społeczności międzynarodowej.

Gwarancją osiągnięcia wymienionych celów jest stworzenie nowego systemu bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej na zasadach moralności chrześcijańskiej i upowszechnieniu świadomości, że przestrzeganie tych zasad jest równoznaczne z najlepiej pojętym interesem własnym poszczególnych państw.

Dążymy do osiągnięcia odpowiedniej równowagi w stosunkach europejskich przez uwzględnienie wkładu demokratyzujących się krajów środkowej i wschodniej Europy. Naszym celem jest zjednoczona Europa Wolnych Ojczyzn szanująca różnicowanie w jedności.

Ch.D.S.P. zwraca szczególną uwagę na rozwój przyjaznych stosunków z naszymi sąsiadami, z którymi dzieliśmy wspólny los totalitarnego ucisku.

Uznajemy za konieczne przewycięzenie wszelkich trudności na drodze zbliżenia narodów polskiego i rosyjskiego w celu stworzenia nowych, opartych na wzajemnym zaufaniu i poszanowaniu stosunków politycznych, gospodarczych i kulturalnych.

Uważamy, że niezrealizowane dotąd reparacje wojenne Niemiec w stosunku do Polski są nadal obowiązujące, gdyż decyzje o rezygnacji z nich nie były podejmowane suwerennie.

Narodowym obowiązkiem jest nawiązywanie i utrzymywanie jak najściślejszych więzów z rodakami na obczyźnie, a w szczególności z rodakami zza wschodniej granicy Polski, pomoc w uzyskaniu zadośćuczynienia za poniesione krzywdy i w możliwości kultywowania własnej wiary, ojczystego języka i narodowych tradycji.

VIII. OBRONA PAŃSTWA

Obrona państwa przed agresją zewnętrzną jest powinnością każdego obywatela.

Siły zbrojne stoją na straży bezpieczeństwa granic kraju, integralności państwa oraz obrony jego interesów. Wojsko Polskie musi być apolityczne, zintegrowane ze społeczeństwem ciesząc się jego zaufaniem i sympatią. Ch.D.S.P. uznaje jednocześnie prawo do odbycia zastępczej służby zasadniczej.

W związku ze szczególnym zagrożeniem życia jak i mienia obywateli, widzimy potrzebę tworzenia silnych formacji porządkowych (policja, straż miejska itp.). Uważamy również, że siły te powinny być wyposażone w nowoczesne środki techniczne. Szczególnie ważne jest to w kontekście działań przeciwko coraz szerzej spotykanej zorganizowanej przestępczości. Ch.D.S.P. domaga się by bezpartyjna policja, służąca podobnie jak Wojsko Polskie interesom narodu i państwa reprezentowała wysoki poziom etyczny i fachowy oraz była odpowiednio wynagradzana i wyposażona. Zintegrowana ze społeczeństwem musi stale godzić funkcję represji antykryminalnej z funkcją profilaktyczną.

IV KONGRES ChDSP

STATUT

CHRZEŚCJAŃSKO DEMOKRATYCZNEGO STRONNICTWA PRACY

Art. 1 Nazwa cel i charakter Stronnictwa

1. Partia polityczna działająca na podstawie niniejszego statutu nosi nazwę Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy (w skrócie ChDSP) i zwana jest dalej Stronnictwem.

2. Celem Chrześcijańsko Demokratycznego Stronnictwa Pracy jest urzeczywistnianie jego programu w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym, a podstawą działania niniejszy statut.

3. Stronnictwo posiada charakter demokratyczny i jako takie opiera się na zasadzie powszechnego i równego wyboru swych władz.

Art. 2 Organizacja i władze Stronnictwa

1. Stronnictwo jest zorganizowane w Koła oparte przede wszystkim o strukturę terytorialną kraju.

2.

a) Naczelną władzą Stronnictwa jest Kongres

b) Władzami Stronnictwa są: Rada Naczelna, Prezes Stronnictwa, Główna Komisja Rewizyjna, Sąd Organizacyjny Stronnictwa.

3. Wybór władz odbywa się w drodze głosowania powszechnego, równego i tajnego. Odwołanie członka władz odbywa się na takich samych zasadach, jak wybór. Głosowanie w sprawach dotyczących zarzutów personalnych przeprowadza się tajnie przy obecności co najmniej 1/2 uprawnionych. Pozostałe głosowania przeprowadza się jawnie, chyba że 1/10 głosujących żąda ich utajnienia.

4. Kadencja wszystkich władz trwa przez okres między Kongresami Zwyczajnymi, przy czym kampania wyborcza rozpoczyna się w Kołach, a kończy wyborem najwyższych władz Stronnictwa.

5. Uchwały Zebrania Koła zapadają zwykłą większością głosów. Pozostałe uchwały władz wymagają dla swej ważności obecności co najmniej połowy ich członków. Uchwały dotyczące zmian statutowych zapadają większością 2/3 głosów przy obecności co najmniej 1/2 delegatów na Kongres ChDSP.

6. Uchwały nie mogą być sprzeczne z Programem, Statutem, Uchwałami Kongresu i Rady Naczelnej, powinny być one rozpowszechnione w taki sposób, aby każdy członek mógł się z nimi zapoznać.

Art. 3 Członkostwo

1. Członkiem Stronnictwa może być każda pełnoletnia osoba uznająca chrześcijański system wartości, czująca się członkiem polskiej wspólnoty niezależnie od miejsca zamieszkania, czy używanego języka, która zobowiązuje się uczestniczyć w realizacji Programu i przestrzegać Statutu ChDSP.

2. Osobom szczególnie zasłużonym dla ChDSP Kongres może nadać tytuł "Honorowego Prezesa", a Rada Naczelna może nadać w drodze uchwały tytuł "Honorowego członka ChDSP".

3. Kandydat na członka Stronnictwa składa pisemną deklarację, w której oświadcza, że uznaje Program i Statut ChDSP. Deklaracja ta winna być poparta podpisami dwóch członków ChDSP.

4. Członek ChDSP nie może być jednocześnie członkiem innej partii politycznej lub organizacji o tym charakterze.

5. Członków przyjmuje Zarząd Koła po uprzednim zaopiniowaniu przez Zebranie Koła. Zarząd Koła informuje na bieżąco o przyjęciu członków Zarząd Okręgowy.

6. Do obowiązków członków Stronnictwa należy:

- a) praca nad urzeczywistnianiem Programu i przestrzeganie Statutu ChDSP
- b) regularne płacenie składek członkowskich
- c) branie czynnego udziału w życiu ChDSP oraz rozszerzanie działalności i wpływów Stronnictwa
- d) sumienne pełnienie powierzonych funkcji organizacyjnych, których się podejmuje
- e) kształcenie i samokształcenie w zakresie objętym Programem ChDSP.

7. Członek ma prawo:

- a) biernego i czynnego wyboru do władz ChDSP i uczestniczenia w ich odwoływaniu
- b) występować z wnioskami i postulatami do władz organizacyjnych wszystkich szczebli
- c) odwoływać się od decyzji władz wymienionych w Statucie i brać udział w zebraniach, na których podejmowane są uchwały dotyczące jego osoby
- d) być informowanym o uchwałach organizacyjnych Stronnictwa.

8. Członkostwo ustaje na skutek:

- a) dobrowolnego wystąpienia złożonego na piśmie
- b) skreślenia na skutek niepłacenia składek przez jeden rok po uprzednim wezwaniu
- c) wykluczenie w następstwie działania sprzecznego ze Statutem lub Programem ChDSP.

9. Skreślenia lub wykluczenia dokonuje Okręgowy Sąd Organizacyjny po zaopiniowaniu przez Koło. Od decyzji Sądu Okręgowego przysługuje członkowi odwołanie do Sądu Organizacyjnego Stronnictwa. Jeżeli działania członka godzą w dobre imię Stronnictwa, Sąd może zawiesić prawa członka na czas postępowania.

Art. 4 Koła

1. Każdy członek ChDSP należy do jednego Koła.
2. Koło jest podstawowym ogniwem Chrześcijańsko Demokratycznego Stronnictwa Pracy i może podejmować wszelkie działania mające na celu realizację programu, które nie będą sprzeczne ze Statutem, uchwałami Kongresu i Rady Naczelnej.
3. Koło liczy co najmniej 8 członków. Utworzenie Koła wymaga zatwierdzenia przez Zarząd Okręgowy.
4. Organami Koła są Zebranie Koła, Zarząd Koła i Komisja Rewizyjna.
5. Koło wybiera Prezesa, dwóch do czterech członków Zarządu oraz trzysobową Komisję Rewizyjną. Delegatów na Zjazdy Okręgowe i na Kongres ChDSP Koła wybierają zgodnie z ordynacją wyborczą uchwalaną przez Radę Naczelną.
6. Koło wybiera kandydatów do samorządu terytorialnego.

7. Zarząd zwołuje zebrania Koła:

- a) zwyczajne,
- b) sprawozdawczo-wyborcze,
- c) nadzwyczajne na życzenie co najmniej 5 członków Koła, Komisji Rewizyjnej lub na życzenia władz Stronnictwa.

8. Wszystkie Koła działające na terenie jednej gminy tworzą wspólne przedstawicielstwo w stosunku do władz gminy, a na czas wyborów wspólny konwent wyborczy.

9. Zarządy Kół składają co najmniej raz w roku na Zebraniu Koła sprawozdanie ze swojej działalności, które jest następnie przesyłane Zarządowi Okręgowemu.

Art. 5 Organizacje okręgowe

1. Zasięg terytorialny Okręgów obejmujących jedno lub kilka województw określa Rada Naczelna, która tworzy ponadto jeden Okręg Zagraniczny.

2. Wszystkie Koła na terytorium Okręgu tworzą Organizację Okręgową.

3. Organami tej Organizacji są: Zjazd Okręgowy, Zarząd Okręgowy, Okręgowa Komisja Rewizyjna oraz Okręgowy Sąd Organizacyjny.

4. Zjazd Okręgowy składa się z delegatów wybranych na Zebraniach Kół, Prezesów Kół, członków Zarządu Okręgowego, Okręgowej Komisji Rewizyjnej i Okręgowego Sądu Organizacyjnego, Posłów i Senatorów ChDSP oraz członków Stronnictwa wchodzących w skład lokalnych ciał samorządowych.

5. Zjazd Okręgowy wybiera Prezesa oraz do 14 członków Zarządu Okręgowego, trzyosobową Komisję Rewizyjną oraz Okręgowy Sąd Organizacyjny w składzie Prezesa i trzech członków.

6. Zjazd Okręgowy zatwierdza wybór delegatów na Kongres oraz wybiera 1 przedstawiciela Okręgu do Rady Naczelnej ChDSP.

7. Zjazd Okręgowy wybiera kandydatów na Posłów i Senatorów ze swoich okręgów wyborczych.

8. Zarząd Okręgowy zwołuje Zjazd Okręgowy co najmniej raz w roku oraz każdorazowo na żądanie Komisji Rewizyjnej lub 8 delegatów Kół. Zarząd Okręgowy składa na Zjeździe sprawozdanie ze swej działalności.

9. Posiedzenia Zarządu Okręgowego odbywają się co najmniej raz na miesiąc.

10. Zarząd Okręgowy zobowiązany jest udzielać pomocy Zarządom Kół i przekazywać im informacje o uchwałach władz organizacyjnych Stronnictwa.

11. Zarząd Okręgowy ma prawo zawieszania uchwał Koła sprzecznych ze Statutem, Programem ChDSP, uchwałami Kongresu lub Rady Naczelnej. Kontroli Zarządu Okręgowego podlegają sprawy przyjmowania członków, gospodarka finansowa Kół oraz działalność gospodarcza Stronnictwa na terenie Okręgu.

12. Od decyzji Zarządu Okręgowego przysługuje odwołanie do Okręgowego Sądu Organizacyjnego lub Zarządu Głównego zgodnie z ich kompetencjami.

13. Zarząd Okręgowy:

a) organizuje zjazdy przedstawicieli ChDSP w ciałach samorządowych i udziela im wskazówek koniecznych dla utrzymania jedności ich polityki w samorządach,

b) przeprowadza kampanie wyborcze na posłów i senatorów w okręgach wyborczych na swoim terenie oraz na przedstawicieli ChDSP do ciał samorządowych.

Art. 6 Seniorat

1. Przy Organizacjach Okręgowych może być utworzony (zależnie od decyzji Zarządu Okręgowego) Seniorat ChDSP spośród zasłużonych i wybitnych członków Stronnictwa zrzeszonych na terenie Okręgu.
2. Członkowie Senioratu wybierają ze swego grona prezesa, vice-Prezesów i Sekretarza Senioratu.
3. Seniorat udziela Zarządowi Okręgowemu opinii we wszystkich sprawach przedstawionych mu przez Zarząd.
4. Prezesi, vice-Prezesi i Sekretarze Senioratów Okręgowych zwoływani są przez Przewodniczącego Rady Naczelnej na ogólnopolskie konferencje, na których formułują opinie w sprawach przedstawionych przez naczelne władze ChDSP, a dotyczących całego Stronnictwa.
5. Regulamin Senioratu uchwała Rada Naczelna.

Art. 7 Kongres

1. Najwyższą władzą Stronnictwa jest Kongres.
2. Kongres Zwyczajny bądź nadzwyczajny zwołuje Rada Naczelna, z tym, że Kongres Zwyczajny raz na dwa lata, a Nadzwyczajny - w miarę potrzeby. Kongres składa się z delegatów wybranych zgodnie z ordynacją uchwaloną przez Radę Naczelną, Prezesa Stronnictwa, członków Rady Naczelnej, Posłów i Senatorów ChDSP. Mandaty delegatów wybranych imiennie zachowują swą ważność między kolejnymi Kongresami Zwyczajnymi, a mandaty związane z pełnioną funkcją przekazywane są osobom aktualnie funkcje te pełniącym.
3. Kongres
 - a) uchwała Program ChDSP, określa główne kierunki polityki Stronnictwa i uchwała zmiany statutu,
 - b) wybiera 25 członków Rady Naczelnej,
 - c) wybiera Prezesa Stronnictwa,
 - d) wybiera Główną Komisję Rewizyjną,
 - e) wybiera Prezesa Sądu Organizacyjnego Stronnictwa,
 - f) rozpatruje sprawozdania Rady Naczelnej i Zarządu Głównego oraz udziela Zarządowi absolutorium.

Art.8 Rada Naczelna

1. W skład Rady Naczelnej wchodzi 25 członków wybranych przez Kongres oraz po jednym delegacie z każdego okręgu.
2. Rada Naczelna uchwała Regulamin działania Rady i wybiera swoje organy.
3. Uchwały Rady Naczelnej obowiązują wszystkie organy Stronnictwa.
4. Rada Naczelna
 - a) na pierwszym swoim posiedzeniu powołuje na wniosek Prezesa do 12 członków Zarządu Głównego. Jeżeli w ciągu trzech miesięcy Rada nie powoła nowego Zarządu, to zwoływany jest powtórnie Kongres Stronnictwa
 - b) w okresie między Kongresami ocenia sytuację polityczną i udziela w tym zakresie zaleceń Zarządowi
 - c) decyduje o powołaniu Okręgów z jednego lub kilku województw i określa ich zasięg terytorialny
 - d) wybiera Radę Programową
 - e) jest dla wszystkich członków i organów ChDSP najwyższym organem odwoławczym

f) uchwała regulaminy działania organów Stronnictwa
 g) uchwała budżet ChDSP, określa wysokość składek członkowskich oraz udział Zarządu Głównego i Zarządów Okręgowych w dochodach z działalności gospodarczej prowadzonej w Stronnictwie

h) kontroluje działalność Zarządu Głównego, który składa jej sprawozdania celem uzyskania aprobaty dla swojej działalności w okresach między posiedzeniami Rady

i) powołuje na wniosek Prezesa Sądu Organizacyjnego Stronnictwa trójosobowe komplety sędzące Sądu Organizacyjnego Stronnictwa

5. Radę Naczelną zwołuje jej Przewodniczący co najmniej raz na kwartał, nadzwyczajne posiedzenie zobowiązany jest zwołać na wniosek Zarządu Głównego, Głównej Komisji Rewizyjnej lub 5 członków Rady.

Radzie Naczelnej przysługuje prawo zawieszania uchwał wszystkich organów Stronnictwa sprzecznych z Programem, Statutem, uchwałami Kongresu lub Rady Naczelnej ChDSP.

6. Rada Naczelna może odwołać Zarząd Główny na wniosek Prezesa lub z własnej inicjatywy

Art.9 Zarząd Główny

1. Zarząd Główny składa się z Prezesa i członków w liczbie do 12.

2. Zarząd Główny jest organem wykonawczym ChDSP koordynującym działania Organizacji Okręgowych

3. Zarząd Główny kieruje bieżącą działalnością ChDSP

4. Zarząd Główny inicjuje działalność gospodarczą, jest zobowiązany udzielać pomocy Zarządom Okręgowym, kontroluje gospodarkę finansową i działalność gospodarczą Stronnictwa

5. Zarząd Główny ma prawo zawieszania uchwał okręgów Okręgu sprzecznych ze Statutem, Programem ChDSP, uchwałami Kongresu lub Rady Naczelnej.

6. Zarząd Główny na wniosek Zarządu Okręgu rozwiązuje Zarządy Kół w przypadku działalności sprzecznej ze Statutem lub Programem ChDSP ustanawiając w takim przypadku tymczasowe kierownictwo i ustalając termin wyborów do Zarządu Koła.

7. Zebrania Zarządu Głównego zwołuje Prezes co najmniej raz na miesiąc. W zebraniach Zarządu Głównego mogą brać udział z głosem doradczym Przewodniczący Rady Naczelnej, Prezes Klubu Parlamentarnego ChDSP, członkowie Komisji Rewizyjnej i Prezes Sądu Organizacyjnego Stronnictwa.

8. Zarząd Główny uchwała instrukcje i rozporządzenia wykonawcze mające na celu wprowadzenie w życie niniejszego Statutu.

9. Zarząd Główny może powoływać komisje i zespoły problemowe określając ich funkcje i skład.

Art.10 Komisje Rewizyjne

1. Komisje Rewizyjne Koła i Okręgu składają się z trzech członków, którzy bezpośrednio po wyborze winni wybrać spośród siebie Przewodniczącego.

2. Komisje Rewizyjne kontrolują gospodarkę finansową Zarządu i są zobowiązane przeprowadzić rewizję przed każdym sprawozdaniem Skarbnika, a ponadto są uprawnione do odbywania rewizji o każdym czasie według swego uznania.

3. Członkowie Komisji Rewizyjnych mogą brać udział w posiedzeniach właściwych Zarządów z głosem doradczym.

4. Główna Komisja Rewizyjna składa się z 5 członków, którzy wybierają spośród siebie Przewodniczącego. Komisja ta nadzoruje całokształt działalności finansowej ChDSP, a w szczególności działalność finansową Zarządu Głównego, przedstawia sprawozdania i wnioski Radzie Naczelnej.

Art.11 Fundusze i majątki ChDSP

1. Majątek Stronnictwa składa się z nieruchomości, ruchomości, funduszy i praw. Pochodzi ze składek, własnej działalności gospodarczej i darowizn. Przyjęcie darowizny nie może być uzależnione od jakichkolwiek warunków.

2. Każdy organ Stronnictwa część swoich dochodów przelewa do Kasy Zarządu Okręgowego i Zarządu Głównego. Udział przelewanych dochodów określa Rada Naczelna.

3. Przy likwidacji Koła jego majątek przejmuje odpowiedni Zarząd Okręgu. W przypadku ponownego powstania Koła majątek ten ponownie zostaje przekazany Zarządowi Koła.

4. Zarząd Główny określi upoważnionych do składania oświadczeń woli w sprawach majątkowych w imieniu Stronnictwa lub jego ogniw.

Art.12 Sądy Organizacyjne

1. Sądy rozpatrują:

- a) spory między członkami powstałe w związku z przynależnością do Stronnictwa,
- b) sprawy wykluczenia członka ze Stronnictwa po uprzednim zaopiniowaniu przez Koło,
- c) odwołania od decyzji Sądu niższej instancji o wykluczeniu ze Stronnictwa lub skreślenia członka.

2. Tryb postępowania przed Sądem oraz właściwości Sądów określa Regulamin uchwalony przez Radę Naczelną.

Art.13 Mężowie Zaufania

1. Do czasu utworzenia Organizacji Okręgowej Zarząd Główny może powołać Mężów Zaufania ChDSP na terenie nie należącym do żadnego z Okręgów. Regulamin pracy Mężów Zaufania określi Rada Naczelna.

Art.14 Postanowienia końcowe

1. Uchwały w przedmiocie połączenia Stronnictwa, rozwiązania Stronnictwa i przekazania jego majątku zapadają większością 2/3 głosów przy obecności co najmniej 2/3 delegatów na Kongres.

Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy

PROGRAM i STATUT

CHRZEŚCJAŃSKO-DEMOKRATYCZNEGO

STRONNICTWA PRACY

Archiwum Partii Politycznych

nr inw. _____

IV KONGRES

WARSZAWA 1992

18.

Archiwum Partii Politycznych ISP PAN

PROGRAM
I
STATUT

CHRZEŚCJAŃSKO-DEMOKRATYCZNEGO

STRONNICTWA PRACY

Archiwum

IV KONGRES

WARSZAWA 1988

CHRZEŚCJAŃSKO DEMOKRATYCZNE
STRONNICTWO PRACY

ZARZĄD GŁÓWNY, 00-585 Warszawa, ul. Bagatela 10 m. 7, tel. 29-16-11, 29-86-59

Archiwum Partii Politycznych ISP PAN

PROGRAM CHRZEŚCIJAŃSKO DEMOKRATYCZNEGO STRONNICTWA PRACY

Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy jest partią polityczną zrzeszającą ludzi ze wszystkich grup i warstw społecznych, którzy uznają chrześcijańską koncepcję człowieka i jego miejsca w społeczeństwie oraz dążą do realizacji zasad moralności chrześcijańskiej zarówno w życiu prywatnym, jak i społecznym, opierając się na wskazaniach nauki społecznej Kościoła oraz dorobku chrześcijańskiej demokracji w Polsce i na świecie.

ChDSP uznaje jako podstawowe swoje zadanie ugruntowanie i poszerzenie zasad chrześcijańskiego współżycia między ludźmi i narodami. Dlatego też uważamy siebie za spadkobierców tych polskich tradycji politycznych, które wywodzą się z ducha swobód i tolerancji reprezentowanych przez największych polskich mężów stanu - twórców Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Konstytucji 3 Maja. Czerpiemy z dorobku ideowego swych poprzedników - Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej, a szczególnie "Unii" z czasów II wojny światowej, powołujemy się na ich przywódców Wojciecha Korfanteo, Ignacego Paderewskiego, Władysława Sikorskiego, Józefa Hallera, Karola Popiela, Jerzego Brauna i innych. Przyjmujemy za podstawę program uchwalony przez Kongres Stronnictwa Pracy w dniu 15 lipca 1945 roku w Warszawie.

Odwołujemy się do współczesnego dorobku chrześcijańskiej demokracji oraz doświadczeń zrywu solidarnościowego w Polsce w latach osiemdziesiątych.

I. ZASADY

ChDSP opiera się na następujących podstawowych zasadach:

1. Wspólnota Narodowa

Stanowimy polityczną reprezentację wszystkich członków polskiej wspólnoty, którym to pojęciem obejmujemy zarówno wspólnotę narodową, jak i państwową uwzględniając historyczne, kulturowe i etniczne związki Polski bez względu na wyznawaną religię, używany potoczny język czy miejsce zamieszkania. Jesteśmy zatem reprezentacją polityczną wszystkich obywateli polskich zamieszkałych w Polsce i poza jej granicami, ale także wszystkich nie posiadających polskiego obywatelstwa i nie zamieszkujących na terenie

Polski, a którzy czują się lojalnymi członkami Polskiej Wspólnoty. W tym duchu używamy pojęcia "Narodu Polskiego".

2. Niepodległość

Niepodległe Państwo Polskie jest niezbędnym warunkiem istnienia i rozwoju narodu polskiego. a przynależność do różnych związków międzynarodowych oraz powiązania traktatowe powinny służyć dobru powszechnemu nie naruszając zasady niepodległości.

3. Wolność i poszanowanie jednostki

Wolność osobistą i społeczną traktujemy jako przyrodzone, niezbywalne prawa człowieka, związane ściśle z szacunkiem dla każdej osoby, ale także z odpowiedzialnością wobec drugiego człowieka, społeczeństwa w którym żyjemy i całej ludzkości.

4. Solidarność społeczna

Jesteśmy przeciwni wszelkiemu wyolbrzymianiu podziału społeczeństwa na antagonistyczne klasy i grupy społeczne, a w szczególności wykluczamy przeciwstawianie ich sobie i walkę klasową. Wspieramy natomiast różnego rodzaju wspólnoty, opierające się na gruncie chrześcijańskiej zasady solidarności i nauki społecznej Kościoła, a przeciwdziałające osamotnieniu człowieka tak powszechnemu we współczesnej cywilizacji.

5. Sprawiedliwość społeczna i praworzadność

ChDSP uznaje zasadę sprawiedliwości społecznej jako prawo do równego startu życiowego i ubiegania się o stanowiska wymagające zaufania społecznego, a także prawo do posiadania własności majątkowej traktowanej nie tylko jako przywilej, ale również jako obowiązek wobec społeczeństwa. Trwałym fundamentem życia państwowego jest praworzadność czyli rzady prawa zgodnego z zasadą sprawiedliwości. Niezbędnym gwarantem wolności powinno być prawo chroniące osobistą godność człowieka.

6. Demokracja i tolerancja

ChDSP jest stronnictwem demokratycznym, dążącym do kształtowania życia publicznego zgodnie z wolą większości, wyrażoną w wolnych wyborach. Równocześnie stosujemy tolerancję dla mniejszości wyznaniowych i narodowościowych, ^{niech} czy też ludzi o odmiennym światopoglądzie, pod warunkiem, że głoszone przez nas idee i poglądy nie stanowią bezpośredniego zagrożenia dla podstawowych zasad uznawanych przez naród polski i opartego na nich porządku publicznego.

II. CZŁOWIEK I SPOŁECZEŃSTWO

ChDSP opiera się na personalistycznej wizji człowieka w myśl wskazań katolickiej nauki społecznej, przywiązując szczególne znaczenie do warunków rozwoju osobowości ludzkiej żyjącej w harmonii ze społeczeństwem.

Domagamy się ochrony i opieki nad życiem ludzkim od chwili jego poczęcia oraz ochrony środowiska, w którym człowiek żyje.

Obowiązkiem państwa jest zapewnienie warunków dla utrzymania trwałości i rozwoju rodziny. Dotyczy to przede wszystkim młodych małżeństw wymagających pomocy w uzyskaniu pracy lub własnego warsztatu, czy gospodarstwa, mieszkania, a także w wychowaniu dzieci. Szczególną troskę należy wykazać wobec rodzin wielodzietnych oraz roli matki umożliwiając jej poświęcenie się wychowaniu dzieci, zaś matki, zmuszone do podjęcia pracy zarobkowej powinny zyskać możliwość organizacji pracy na specjalnych warunkach, np. nakładczej lub zleconej do domu. Nie umniejsza to możliwości i zawodowych aspiracji kobiet, które powinny być w pełni równouprawnione w życiu zawodowym.

ChDSP podkreśla nienaruszalność prawa i obowiązku rodziców do wychowania dzieci i przekazania im tych wartości duchowych, które sami uznają i szanują. ChDSP za takie wartości, akceptowane praktycznie przez cały naród polski, uznaje wychowanie według polskich i chrześcijańskich tradycji. Musi to uwzględniać przebudowany system wychowawczy i szkolnictwo zmierzające do umożliwienia swobodnego wyboru form i kierunków nauczania i uwzględniające postulaty społeczeństwa w zakresie wychowania dzieci i młodzieży.

Oświata i wychowanie nie mogą być przedmiotem monopolu państwowego. ChDSP uznaje, zgodnie z chrześcijańską nauką społeczną pracę ludzką jako podstawowy czynnik rozwoju duchowego i materialnego człowieka, gdyż każdy kto może pracować powinien spełniać tę powinność wobec siebie i społeczeństwa. Obowiązkiem państwa jest stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy przez jego obywateli według ich zamiłowań i zdolności. Wszystkim tym, którzy nie mogą znaleźć pracy w swoim zawodzie należy stworzyć możliwości przekwalifikowania, lub zastosować inne formy zadośćuczynienia. Państwo jest zobowiązane do pomocy w uzyskaniu przygotowania zawodowego przez obywateli, jednak w żadnym przypadku nie może stosować przymusu pracy ani ograniczeń w wyborze zawodu. Wychowanie do pracy oraz szacunek dla ludzi pracy powinny stanowić jeden z zasadniczych elementów szkolnictwa.

Preferujemy twórczą postawę obywatelską, realizującą się w pracy dla dobra kraju i całej ludzkości, ale także dla własnego użytku.

Obowiązek ochrony warunków pracy spoczywa zarówno na państwie jak i organizacjach samorządowych, a obrona interesów ludzi pracy należy do wolnych związków zawodowych. Praca najemna nie może być traktowana jak towar, ale powinna przynosić oprócz dochodu materialnego również satysfakcję moralną i intelektualną. Dlatego umowa o pracę podejmowana na podstawie dobrowolnego porozumienia stron, nie może być zawierana, pod groźbą nieważności, z pominięciem podstawowych praw ludzkich, w szczególności naruszanie minimum socjalnego zarobków.

Państwo ponosząc odpowiedzialność za poziom egzystencji powinno zapewnić warunki dla samorządnego funkcjonowania systemu opieki społecznej i obrony praw różnych grup społecznych na drodze swobodnej organizacji związków zawodowych i innych zrzeszeń. Szczególne zabezpieczenia niezbędne są wobec narastania zjawiska bezrobocia. Uważamy to zjawisko za zło społeczne, któremu należy przeciwstawić się odpowiednią polityką gospodarczą i interwencją państwa. Należy zastosować środki bezpośredniej pomocy dla bezrobotnych.

System opieki socjalnej powinien uwzględniać indywidualne położenie podopiecznych. Dotyczy to zasiłków rodzinnych, inwalidzkich, czy innych, oraz rent starczych. Natomiast normalne emerytury stanowiące zapracowane, ale odłożone w czasie wynagrodzenie, mogą być zawiązane wyłącznie z

wartością wypracowaną i odpowiednio zwaloryzowaną i nie mogą stanowić obiektu manipulacji.

Ubezpieczenia społeczne nie mogą być również przedmiotem monopolu państwowego i dlatego należy umożliwić działanie niezależnych instytucji ubezpieczeniowych.

Znacznej poprawy wymaga ochrona zdrowia, a specjalnie organizacja służby zdrowia, która powinna być odbiurokratyzowana i skierowana na jak najbliższy kontakt z potrzebującymi opieki.

Niezależnie od działania administracyjnego wymagane jest rozwinięcie działalności charytatywnej przez zwiększenie zaangażowania społecznego i restytucję towarzystw opiekuńczych, jak np. zwrotu Kościołowi "Caritas". Upowszechnienie współczucia dla potrzebujących opieki oraz potrzeby niesienia bliźniemu pomocy stanowią zasadniczy element nowoczesnie rozumianej demokracji i kształtowania osobowości współczesnego człowieka.

III. PAŃSTWO I OBYWATEL

Państwo Polskie odrodzone w roku 1918 w rezultacie nieustającej walki o niepodległość, a szczególnie wielkich powstań narodowych w okresie zaborów, walk o niepodległość w I Wojnie Światowej oraz walk o granice i ocalenie egzystencji w latach 1919-1921 nie utraciło niepodległości, w czasie II wojny światowej czego symbolicznym wyrazem pozostała instytucja Prezydenta Rzeczypospolitej Polski na wygnaniu.

Niezawisłe i suwerenne Państwo Polskie stanowi niezbędny warunek egzystencji polskiego narodu, istnienia wolnej i pokojowej Europy oraz rozwoju chrześcijańskiej cywilizacji.

Państwo Polskie jest współwłasnością wszystkich obywateli, którzy mają równe prawa i obowiązki i których najwyższą powinnością jest służba dla osiągnięcia i strzeżenia pełnej niezawisłości i suwerenności państwowej.

ChDSP uważa, że do obowiązków Obywatela należą: wierność Rzeczypospolitej Polskiej, przestrzeganie obowiązującej konstytucji i praw, poszanowanie prawowitych władz, pełnienie służby wojskowej i służby pracy, ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych, wykonywanie użytecznej pracy, zapewnienie dzieciom conajmniej powszechnego wykształcenia, kształtowanie życia w myśl zasady solidarności narodowej i podporządkowanie interesów i

celów własnych interesom i celom narodu i państwa.

IV PAŃSTWO I JEGO USTRÓJ

ChDSP wypowiada się za ustrojem politycznym Polski w pełni praworządnym, opartym na równowadze autorytetu i wolności.

Z parlamentarnym ustrojem demokratycznym jest nieodłącznie związany pluralizm organizacji, grup, ruchów, środków informacji, ośrodków opiniotwórczych itd. co sprzyja wszechstronnemu rozwojowi człowieka.

Warunkiem funkcjonowania ustroju demokratycznego jest istnienie partii czyli alternatywnych sił politycznych, przygotowywanych do wymiany rządzących ekip. Partie polityczne reprezentują główne nurty opinii społecznej; państwo natomiast powinno stworzyć im warunki rozwoju i funkcjonowania. Partie polityczne pełnią swoją rolę przez przedstawienie społeczeństwu programów działania i personalnych alternatyw w procesach tworzenia rządu. Są one odpowiedzialne wobec swojego elektoratu zarówno w funkcji rządzącej jak i w opozycyjnej. Głównym zadaniem partii opozycyjnych w parlamencie jest kontrola działalności rządu.

Istotnym elementem ustroju demokratycznego jest jawność życia publicznego i wynikająca z niej siła opinii publicznej, co jest szczególną gwarancją wolności politycznych i przestrzegania praw człowieka i obywatela. Istotną rolę w zapewnieniu jawności odgrywa wolna, a więc niecenzurowana prasa oraz inne środki masowego przekazu, umożliwiające kontrole prawidłowości i praworządności działania organów władzy i innych instytucji publicznych. Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy walcząc o wprowadzenie w Polsce ustroju demokratycznego walczy tym samym o wolność prasy. Środowiska opiniotwórcze powinny mieć zapewnione odpowiednie warunki dla przedstawienia swoich poglądów, inicjowania różnych akcji i propagowania swych idei.

Musi istnieć wolność wypowiedzi dla każdego obywatela, swobodny dostęp do informacji z różnych źródeł oraz zapewniona prawnie możliwość obrony czci i dobrego imienia. Chrześcijańsko Demokratyczne Stronnictwo Pracy postuluje przystąpienie Polski do międzynarodowych instytucji kontrolujących przestrzeganie praw człowieka.

Zgodnie a zasadą "pomocniczości" głoszoną przez Kościół, Chrześcijańsko

Demokratyczne Stronnictwo Pracy przyjmuje zasadę: tyle władzy ile konieczne, tyle wolności ile możliwe.

ChDSP opowiada się za demokratyczną, ale silną i działającą sprawnie władzą państwową, a w szczególności:

- parlament powinien pochodzić wyłącznie z wolnych, pięcioprzymiotnikowych wyborów, do udziału w których mają prawo startu wszystkie partie polityczne, działające w ramach obowiązującego prawa;
- obowiązkiem państwa jest ułatwienie kampanii wyborczej wszystkim partiom politycznym na jednakowych warunkach;
- rząd jest powołany przez parlament i odpowiada przed parlamentem jako ciało zbiorowe;
- prezydent RP jest wybierany w wolnych wyborach;
- władza prezydencka nie ogranicza się wyłącznie do stanowiska "głowy państwa", symbolizującej jedność wszystkich władz, ale posiada możliwość faktycznej interwencji w obszar poszczególnych elementów władzy państwowej w przypadkach wyjątkowej wagi, przede wszystkim stanu zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
- władza sądownicza jest niezależna od władzy ustawodawczej i wykonawczej zarówno przez system powoływania jak i w swoim działaniu.

Samorząd. ChDSP popiera rozwój wszelkich form samorządu, który stanowi najlepszą drogę społecznego zaangażowania w sprawy dobra ogólnego. Szczególne znaczenie przypisujemy samorządowi terytorialnemu. Podział terytorialny kraju na jednostki samorządowe musi wynikać z polskich tradycji samorządowych i rzeczywistych potrzeb. Reorganizacja podziału administracyjnego kraju musi uwzględniać te czynniki.

Samorzady wszystkich szczebli powinny pochodzić z wolnych i demokratycznych wyborów.

Samorząd terytorialny musi być wyposażony w odpowiedni zakres władzy i dostosowane do jej realizacji środki.

ChDSP popiera tworzenie lokalnych stowarzyszeń i organizacji grupujących ludzi wokół problemów i spraw dotyczących terenu ich zamieszkania. Niezbędnym uzupełnieniem samorządu terytorialnego, wpływającym również z "zasady pomocniczości" są inne formy samorządowe.

V PROBLEMY POLITYKI GOSPODARCZEJ

ChDSP opowiadając się za równością wszystkich sektorów gospodarczych dąży do równowagi między:

- efektywnością gospodarczą a zapewnieniem sprawiedliwości społecznej;
- między konkurencją a solidarnością;
- między odpowiedzialnością każdego człowieka za swój los a zabezpieczeniem społecznym.

ChDSP opowiada się za szybką małą prywatyzacją a w przypadku wielkich przedsiębiorstw - za ostrożnym działaniem, by nie dopuścić do grabieży majątku narodowego, do spekulacji i marnotrawienia dorobku pokoleń. Również, oceniany pozytywnie udział kapitału obcego wymaga określenia dokładnych kryteriów ochronnych dla gospodarki narodowej. W szczególności Stronnictwo opowiada się za reprivatyzacją, której zakres określa odpowiednie ustawy. Placówki te mogą stać się pewnym wzorem dla rozwoju prywatnej przedsiębiorczości.

Stronnictwo opowiada się ponadto za taką reformą systemu własności i nową polityką własnościową, która maksymalnie upowszechni własność wśród pracowników najemnych poprzez akcjonariat pracy i różne formy współwłasności; stworzy prawno-finansowe warunki dla odbudowy w Polsce tradycyjnego rodzimego stanu średniego tzn. drobnych i średnich przedsiębiorców w sferze wytwórczej i usługowej.

Biorąc pod uwagę społeczne funkcje własności trzeba w nowy system własności środków produkcji wprowadzić mechanizm współdecydowania załóg oraz trwałego zainteresowania pracowników wynikami swego przedsiębiorstwa (np. poprzez akcjonariat pracowniczy). Stronnictwo opowiada się więc za pluralizmem własnościowym. Obok własności prywatnej ze względu na dobro społeczne istnieć winna własność spółdzielcza, własność osób prawnych, własność komunalna oraz własność skarbu państwa w różnych formach. Własność publiczna musi zostać poddana wzmocnionej kontroli społecznej. Udział skarbu państwa w przedsiębiorstwach nie może dawać państwu specjalnych uprawnień poza tymi, z których korzystają inne podmioty własności.

ChDSP dążąc do społecznej gospodarki rynkowej opiera się na:

- prawie do wyboru formy własności;
- wolnej, prawem chronionej konkurencji;

- regulowaniu ruchu kapitałowego przez mechanizmy rynkowe;
- prawie do stowarzyszenia się pracowników, pracodawców, rolników i innych grup interesów;
- obowiązku państwa do ingerencji w niezbędnych rozmiarach w procesy gospodarcze w szczególności w dziedzinie walki z monopolami;
- wspieranie postępu naukowo-technicznego i ochrony środowiska naturalnego;
- zapewnieniu możliwie równego startu życiowego wszystkim obywatelom;
- optymalnym zabezpieczeniu społecznym.

Podstawowymi dążeniami polityki gospodarczej w tym modelu powinny być zdaniem Stronnictwa:

- możliwie równomierne tempo wzrostu gospodarczego;
- możliwie pełne zatrudnienie, mimo nieuniknionych fluktuacji na rynku pracy, będących przede wszystkim wynikiem postępu technologicznego;
- stabilne ceny;
- silna i wymienna waluta;
- równowaga w bilansie obrotów międzynarodowych.

Spółdzielczość. ChDSP przywiązuje duże znaczenie do samorządnej i niezależnej spółdzielczości, dostrzegając w niej chrześcijańskie korzenie, traktując ją jako jedną z form zespołowego gospodarowania dla wspólnego dobra zrzeszonych grup i dobra społeczeństwa. By mogła się ona odrodzić potrzebne są inicjatywy oddolne, powrót do podstawowych idei spółdzielczych oraz etyki chrześcijańskiej. Trzeba budować spółdzielczość od nowa, nie burząc jednak tego co zostało już zbudowane. Szczególną uwagę należy poświęcić zabezpieczeniu majątku Spółdzielczego przed roztrwonieniem oraz rozgrabieniem.

Gospodarka rolna. Zwiększenie zasobności kraju i poprawa warunków egzystencji uzależnione są od rozwoju produkcji we wszystkich dziedzinach, ale przede wszystkim od rolnictwa. Struktura polskiego rolnictwa oparta na drobnych gospodarstwach rodzinnych nie może być zmieniona bez woli ich posiadaczy. Powinno natomiast nastąpić produktywizacja różnorodnych form gospodarki rolnej, począwszy od małych, nastawionych na produkcję ogrodniczą w wyspecjalizowanych kierunkach - do wielkich form wielkotowarowych.

Warunkiem rozwoju rolnictwa jest:

- wykorzystanie zamożnych zawodowych rolników,
- skorelowanie cen środków produkcji z cenami produktów rolnych;

- rozwinięcie infrastruktury rolnej;
- pomoc kredytowa szczególnie dla młodych rolników;
- promocyjna polityka podatkowa.

VI KULTURA I NAUKA

Warunkiem skutecznego funkcjonowania chrześcijańskiej demokracji i zbudowania jej na zasadach ustroju jest rozwój duchowy społeczeństwa poprzez swobodny rozwój kultury w szerokim tego słowa rozumieniu oraz swobodny rozwój badań naukowych i nauki.

Państwo jest odpowiedzialne za pomyślny rozwój obu tych istotnych dla społeczeństwa dziedzin: kultury mocno zakorzenionej we własnej tradycji narodowej, a zarazem otwartej na osiągnięcia innych narodów, zwłaszcza narodów sąsiednich, adaptujących i przetwarzających to co najwartościowsze w kulturze światowej.

Polityka kulturalna państwa musi stanowić odzwierciedlenie dążeń i postaw ideowych całego społeczeństwa, a nie tylko wybranych ideologii. Dlatego też podstawowym warunkiem rozwoju kultury jest wolność wszelkich form publikacji oraz nieskrępowane kontakty międzynarodowe. Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy, uznając pełne prawo do pluralizmu w rozwoju kultury, preferuje te kierunki twórczości, które nawiązują do tradycji chrześcijańskich i stanowią kontynuację największego dorobku polskiej kultury narodowej.

Sięgając do własnych źródeł twórczego rozwoju musimy być otwarci na wymianę dóbr kulturalnych z całym światem, a szczególnie z naszymi najbliższymi sąsiadami.

Dobra kultury powinny być dostępne dla najszerszych warstw społeczeństwa przez upowszechnianie czytelnictwa, teatru, filmów, muzyki, radia i telewizji i innych form rozpowszechniania wartościowych zdobyczy kultury polskiej i światowej. Państwo nie może występować jako monopolista, lecz powinno udzielać pomocy rozwojowi kultury przy współudziale Polaków bądź innych grup narodowościowych tworzących w przeszłości wspólnotę państwową bądź wyznaniową.

Główna rola w dziedzinie upowszechniania kultury powinna przyspaść dobrowolnym związkom kulturalnym, nie krępowanym jakimikolwiek restrykcjami

administracyjnymi.

Rozwój nauk, zarówno ścisłych jak i społecznych jest we współczesnym świecie warunkiem koniecznym utrzymania niepodległego bytu narodu i jego rozwoju.

Obowiązkiem państwa jest stała troska o pomyślny i ciągły rozwój badań naukowych, Instytutów badawczych i szkół wyższych przeznaczając na to odpowiednią część budżetu państwa, a ponadto pobudzając inicjatywy uczonych, ułatwiając realizację ich projektów, zapewniając swobodne kontakty naukowe z uczonymi innych krajów oraz zapewniając w Polsce pełną wolność badań i słowa. Aczkolwiek finansowanie nauki zależy od dynamiki rozwoju gospodarczego kraju, nie wolno zapominać iż we współczesnym świecie nauka stymuluje rozwój gospodarczy, będąc źródłem nowych poczynań, technologii, wynalazków i na nich tworzonych gałęzi gospodarki. Jednocześnie nauka w istotny sposób przyczynia się do podnoszenia poziomu zdrowia fizycznego i psychicznego społeczeństwa.

VII POLITYKA ZAGRANICZNA

Najważniejszym zadaniem współczesnej polityki zagranicznej Polski jest ochrona suwerenności państwowej, zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego i należnego miejsca w społeczności międzynarodowej.

Gwarancją osiągnięcia wymienionych celów jest stworzenie nowego systemu bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej na zasadach moralności chrześcijańskiej i upowszechnieniu świadomości, że przestrzeganie tych zasad jest równoznaczne z najlepiej pojętym interesem własnym poszczególnych państw.

Dażymy do osiągnięcia odpowiedniej równowagi w stosunkach europejskich przez uwzględnienie wkładu demokratyzujących się krajów środkowej i wschodniej Europy. Naszym celem jest zjednoczona Europa Wolnych Ojczyzn szanująca różnicowanie w jedności.

ChDSP zwraca szczególną uwagę na rozwój przyjaznych stosunków z naszymi sąsiadami, z którymi dzieliliśmy wspólny los totalitarnego ucisku.

Uznajemy za konieczne przewycięzenie wszelkich trudności na drodze zbliżenia narodów polskiego i rosyjskiego w celu stworzenia nowych, opartych na wzajemnym zaufaniu i poszanowaniu stosunków politycznych, gospodarczych i

kulturalnych.

Uważamy, że niezrealizowane dotąd reparacje wojenne Niemiec w stosunku do Polski są nadal obowiązujące, gdyż decyzje o rezygnacji z nich nie były podejmowane suwerennie.

Narodowym obowiązkiem jest nawiązywanie i utrzymywanie jak najściślejszych więzów z rodakami na obczyźnie, a w szczególności z rodakami z wschodniej granicy Polski, pomoc w uzyskaniu zadośćuczynienia za poniesioną krzywdę i w możliwości kultywowania własnej wiary, ojczystego języka i narodowych tradycji.

VIII OBRONA PAŃSTWA

Obrona państwa przed agresją zewnętrzną jest powinnością każdego obywatela.

Siły zbrojne stoją na straży bezpieczeństwa granic kraju, integralności państwa oraz obrony jego interesów. Wojsko Polskie musi być apolityczne, zintegrowane ze społeczeństwem ciesząc się jego zaufaniem i sympatią. ChDSP uznaje jednocześnie prawo do odbycia zastępczej służby zasadniczej. W związku ze szczególnym zagrożeniem życia jak i mienia obywateli, widzimy potrzebę stworzenia silnych formacji porządkowych (policja, straż miejska itp.). Uważamy również, że siły te powinny być wyposażone w nowoczesne środki techniczne. Szczególnie ważne jest to w kontekście działań przeciwko coraz szerzej spotykanej zorganizowanej przestępczości. ChDSP domaga się, by bezpartyjna policja, służąca podobnie jak Wojsko Polskie interesom narodu i państwa reprezentowała wysoki poziom etyczny i fachowy oraz była odpowiednio wynagradzana i wyposażona. Zintegrowana ze społeczeństwem musi stale godzić funkcję represji antykryminalnej z funkcją profilaktyczną.

IV KONGRES ChDSP

STATUT

CHRZEŚCIJAŃSKO-DEMOKRATYCZNEGO STRONNICTWA PRACY

Art. 1. Nazwa, cel i charakter Stronnictwa

1. Partia polityczna działająca na podstawie niniejszego statutu nosi nazwę Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy (w skrócie ChDSP) i zwana jest dalej Stronnictwem.
2. Celem Chrześcijańsko-Demokratycznego Stronnictwa pracy jest urzeczywistnienie jego programu w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym, a podstawą działania niniejszy statut.
3. Stronnictwo posiada charakter demokratyczny i jako takie opiera się na zasadzie powszechnego i równego wyboru swych władz.

Art. 2. Organizacja i władze Stronnictwa

1. Stronnictwo jest zorganizowane w Kola oparte przede wszystkim o strukturę terytorialną kraju.
2.
 - a) Naczelną władzą Stronnictwa jest Kongres
 - b) Władzami Stronnictwa są: Rada Naczelna, Prezes Stronnictwa, Główna Komisja Rewizyjna, Sąd Organizacyjny.
3. Wybór władz odbywa się w drodze głosowania powszechnego, równego i tajnego. Odwołanie członka władz odbywa się na takich samych zasadach, jak wybór. Głosowanie w sprawach dotyczących zarzutów personalnych przeprowadza się tajnie przy obecności co najmniej 1/2 uprawnionych. Pozostałe głosowania przeprowadza się jawnie, chyba że 1/10 głosujących żąda ich utajnienia.
4. Kadencja wszystkich władz trwa przez okres między Kongresami Zwyczajnymi, przy czym kampania wyborcza rozpoczyna się w Kółach, a kończy wyborem najwyższych władz Stronnictwa.
5. Uchwały Zebrania Kola zapadają zwykłą większością głosów, pozostałe uchwały władz wymagają dla swej ważności obecności co najmniej połowy ich członków. Uchwały dotyczące zmian statutowych zapadają większością 2/3 głosów przy obecności co najmniej 1/2 delegatów na Kongres ChDSP.
6. Uchwały nie mogą być sprzeczne z Programem, Statutem, Uchwałami Kongresu i Rady Naczelnej, powinny być one rozpowszechniane w taki sposób, aby każdy członek mógł się z nimi zapoznać.

Art. 3. Członkostwo

1. Członkiem Stronnictwa może być każda pełnoletnia osoba uznająca chrześcijański system wartości, czująca się członkiem polskiej wspólnoty niezależnie od miejsca zamieszkania, czy używanego języka, która zobowiązuje się uczestniczyć w realizacji Programu i przestrzegać Statutu ChDSP.
2. Osobom szczególnie zasłużonym dla ChDSP Kongres może nadać tytuł "Honorowego Prezesa", a Rada Naczelna może nadać w drodze uchwały tytuł "Honorowego członka ChDSP".

3. Kandydat na członka Stronnictwa składa pisemną deklarację, w której oświadcza, że uznaje Program i Statut ChDSP. Deklaracja ta winna być poparta podpisami dwóch członków ChDSP.

4. Członek ChDSP nie może być jednocześnie członkiem innej partii politycznej lub organizacji o tym charakterze.

5. Członków przyjmuje Zarząd Koła po uprzednim zaopiniowaniu przez Zebranie Koła. Zarząd Koła informuje na bieżąco o przyjęciu członków Zarząd Okręgowy.

6. Do obowiązków członków Stronnictwa należy:

- a) praca nad urzeczewianiem Programu i przestrzeganie Statutu ChDSP
- b) regularne płacenie składek członkowskich
- c) branie czynnego udziału w życiu ChDSP oraz rozszerzanie działalności i wpływów Stronnictwa

d) sumienne pełnienie powierzonych funkcji organizacyjnych, których się podejmuje

e) kształcenie i samokształcenie w zakresie objętym Programem ChDSP.

7. Członek ma prawo:

a) biernego i czynnego wyboru do władz ChDSP i uczestniczenia w ich odwoływaniu

b) występować z wnioskami i postulatami do władz organizacyjnych wszystkich szczebli

c) odwoływać się od decyzji władz wymienionych w Statucie i brać udział w zebraniach, na których podejmowane są uchwały dotyczące jego osoby

d) być informowanym o uchwałach organizacyjnych Stronnictwa.

8. Członkostwo ustaje na skutek:

a) dobrowolnego wystąpienia złożonego na piśmie

b) skreślenia na skutek niepłacenia składek przez jeden rok po uprzednim wezwaniu

c) wykluczenie w następstwie działania sprzecznego ze Statutem lub programem ChDSP.

9. Skreślenia lub wykluczenia dokonuje Okręgowy Sąd Organizacyjny po zaopiniowaniu przez Koło. Od decyzji Sądu Okręgowego przysługuje członkowi odwołanie do Sądu Organizacyjnego Stronnictwa. Jeżeli działania członka godzą w dobre imię Stronnictwa, Sąd może zawiesić prawa członka na czas postępowania.

Art.4. Koła

1. Każdy członek ChDSP należy do jednego Koła.

2. Koło jest podstawowym ogniwem Chrześcijańsko-Demokratycznego Stronnictwa Pracy i może podejmować wszelkie działania mające na celu realizację programu, które nie będą sprzeczne ze Statutem, uchwałami Kongresu i Rady Naczelnej.

3. Koło liczy co najmniej 8 członków. Utworzenie Koła wymaga zatwierdzenia przez Zarząd Okręgowy.

4. Organami Koła są Zebranie Koła, Zarząd Koła i Komisja Rewizyjna.

5. Koło wybiera Prezesa, dwóch do czterech członków Zarządu oraz trzyosobową Komisję Rewizyjną. Delegatów na Zjazdy Okręgowe i na Kongres ChDSP Koła wybierają zgodnie z ordynacją wyborczą uchwalaną przez Radę Naczelną.

6. Koło wybiera kandydatów do samorządu terytorialnego.

7. Zarząd zwołuje zebrania Koła:

a) zwyczajne,

b) sprawozdawczo-wyborcze,

c) nadzwyczajne na życzenie co najmniej 5 członków Koła, Komisji Rewizyjnej lub na życzenia władz Stronnictwa.

8. Wszystkie Koła działające na terenie jednej gminy tworzą wspólne przedstawicielstwo w stosunku do władz gminy, a na czas wyborów wspólny konwent wyborczy.

9. Zarządy Kół składają co najmniej raz w roku na Zebraniu Koła sprawozdanie ze swojej działalności, które jest następnie przesyłane Zarządowi Okręgowemu.

Art.5. Organizacje okręgowe

1. Zasięg terytorialny Okręgów obejmujących jedno lub kilka województw określa Rada Naczelna, która tworzy ponadto jeden Okręg Zagraniczny.

Archiwum Partii ChDSP PAN

2. Wszystkie Kółka na terytorium Okręgu tworzą Organizację Okręgową.
3. Organami tej Organizacji są: Zjazd Okręgowy, Zarząd Okręgowy, Okręgowa Komisja Rewizyjna oraz Okręgowy Sąd Organizacyjny.

4. Zjazd Okręgowy składa się z delegatów wybranych na Zebraniach Kół, Prezesów Kół, członków Zarządu Okręgowego, Okręgowej Komisji Rewizyjnej i Okręgowego Sądu Organizacyjnego, Posłów i Senatorów ChDSP oraz członków Stronnictwa wchodzących w skład lokalnych ciał samorządowych.

5. Zjazd Okręgowy wybiera Prezesa oraz do 14 członków Zarządu Okręgowego, trzyosobową Komisję Rewizyjną oraz Okręgowy Sąd Organizacyjny w składzie Prezesa i trzech członków.

6. Zjazd Okręgowy zatwierdza wybór delegatów na Kongres oraz wybiera 1 przedstawiciela Okręgu do Rady Naczelnej ChDSP.

7. Zjazd Okręgowy wybiera kandydatów na Posłów i Senatorów ze swoich okręgów wyborczych.

8. Zarząd Okręgowy zwołuje Zjazd Okręgowy co najmniej raz do roku oraz każdorazowo na żądanie Komisji Rewizyjnej lub 8 delegatów Kół. Zarząd Okręgowy składa na Zjeździe sprawozdanie ze swej działalności.

9. Posiedzenia Zarządu Okręgowego odbywają się co najmniej raz na miesiąc.

10. Zarząd Okręgowy zobowiązany jest udzielać pomocy Zarządom Kół i przekazywać im informacje o uchwałach władz organizacyjnych Stronnictwa.

11. Zarząd Okręgowy ma prawo zawieszania uchwał Kół sprzecznych ze Statutem, Programem ChDSP, uchwałami Kongresu lub Rady Naczelnej. Kontroli Zarządu Okręgowego podlegają sprawy przyjmowania członków, gospodarka finansowa Kół oraz działalność gospodarcza Stronnictwa na terenie Okręgu.

12. Od decyzji Zarządu Okręgowego przysługuje odwołanie do Okręgowego Sądu Organizacyjnego lub Zarządu Głównego zgodnie z ich kompetencjami.

13. Zarząd Okręgowy:

a) organizuje zjazdy przedstawicieli ChDSP w ciałach samorządowych i udziela im wskazówek koniecznych dla utrzymania jedności ich polityki w samorządach,

b) przeprowadza kampanie wyborcze na posłów i senatorów w okręgach wyborczych na swoim terenie oraz na przedstawicieli ChDSP do ciał samorządowych.

Art. 6. Seniorat

1. Przy Organizacjach Okręgowych może być utworzony (zależnie od decyzji Zarządu Okręgowego) Seniorat ChDSP spośród zasłużonych i wybitnych członków Stronnictwa zrzeszonych na terenie Okręgu.

2. Członkowie Senioratu wybierają ze swego grona Prezesa, vice-Prezesów i Sekretarza Senioratu.

3. Seniorat udziela Zarządowi Okręgowemu opinii we wszystkich sprawach przedstawionych mu przez Zarząd.

4. Prezesi, vice-Prezesi i Sekretarze Senioratów Okręgowych zwoływani są przez Przewodniczącą Rady Naczelnej na ogólnopolskie konferencje, na których formułują opinie w sprawach przedstawionych przez naczelną władzę ChDSP, a dotyczących całego Stronnictwa.

5. Regulamin Senioratu uchwała Rada Naczelna.

Art. 7. Kongres

1. Najwyższą władzą Stronnictwa jest Kongres.

2. Kongres Zwyczajny bądź Nadzwyczajny zwołuje Rada Naczelna, z tym, że Kongres Zwyczajny raz na dwa lata, a Nadzwyczajny - w miarę potrzeby. Kongres składa się z delegatów wybranych zgodnie z ordynacją uchwaloną przez Radę Naczelną, Prezesa Stronnictwa, członków Rady Naczelnej, Posłów i Senatorów ChDSP. Mandaty delegatów wybranych imiennie zachowują swą ważność między kolejnymi Kongresami Zwyczajnymi, a mandaty związane z pełnioną funkcją przekazywane są osobom aktualnie funkcje te pełniącym.

3. Kongres:

a) uchwała Program ChDSP, określa główne kierunki polityki Stronnictwa i uchwała zmiany statutu,

b) wybiera 25 członków Rady Naczelnej

c) wybiera Prezesa Stronnictwa

- d) wybiera Główną Komisję Rewizyjną,
 e) wybiera Prezesa Sądu Organizacyjnego Stronnictwa,
 f) rozpatruje sprawozdania Rady Naczelnej i Zarządu Głównego oraz udziela Zarządowi absolutorium.

Art. 8. Rada Naczelna

1. W skład Rady naczelnej wchodzi 25 członków wybranych przez Kongres oraz po jednym delegacie z każdego Okręgu.
2. Rada Naczelna uchwała Regulamin działania Rady i wybiera swoje organy.
3. Uchwały Rady Naczelnej obowiązują wszystkie organy Stronnictwa.
4. Rada Naczelna
 - a) na pierwszym swoim posiedzeniu powołuje na wniosek Prezesa do 12 członków Zarządu Głównego. Jeżeli w ciągu trzech miesięcy Rada nie powoła nowego Zarządu, to zwoływany jest powtórnie Kongres Stronnictwa
 - b) w okresie między Kongresami ocenia sytuację polityczną i udziela w tym zakresie zaleceń Zarządowi
 - c) decyduje o powołaniu Okręgów z jednego lub kilku województw i określa ich zasięg terytorialny
 - d) wybiera Radę Programową
 - e) jest dla wszystkich członków i organów ChDSP najwyższym organem odwoławczym
 - f) uchwała regulaminy działania organów Stronnictwa
 - g) uchwała budżet ChDSP, określa wysokość składek członkowskich oraz udział Zarządu Głównego i Zarządu Okręgowego w dochodach z działalności gospodarczej prowadzonej w Stronnictwie
 - h) kontroluje działalność Zarządu Głównego, który składa jej sprawozdania celem uzyskania aprobaty dla swojej działalności w okresach między posiedzeniami Rady
 - i) powołuje na wniosek Prezesa sądu Organizacyjnego Stronnictwa 3 trójosobowe komplety sądzące Sądu Organizacyjnego Stronnictwa
5. Radę Naczelną zwołuje jej Przewodniczący co najmniej raz na kwartał, nadzwyczajne posiedzenie zobowiązany jest zwołać na wniosek Zarządu Głównego, Głównej Komisji Rewizyjnej lub 5 członków Rady
- Radzie Naczelnej przysługuje prawo zawieszania uchwał wszystkich organów Stronnictwa sprzecznych z Programem, Statutem, uchwałami Kongresu lub Rady Naczelnej ChDSP.
6. Rada Naczelna może odwołać Zarząd Główny na wniosek Prezesa lub z własnej inicjatywy.

Art. 9. Zarząd Główny

1. Zarząd Główny składa się z Prezesa i członków w liczbie do 12.
2. Zarząd Główny jest organem wykonawczym ChDSP koordynującym działania Organizacji Okręgowych
3. Zarząd Główny kieruje bieżącą działalnością ChDSP
4. Zarząd Główny inicjuje działalność gospodarczą, jest zobowiązany udzielać pomocy Zarządom Okręgowym, kontroluje gospodarkę finansową i działalność gospodarczą Stronnictwa.
5. Zarząd Główny ma prawo zawieszania uchwał organów Okręgu sprzecznych ze Statutem, Programem ChDSP, uchwałami Kongresu lub Rady Naczelnej.
6. Zarząd Główny na wniosek Zarządu Okręgu rozwiązuje Zarządy Kół w przypadku działalności sprzecznej ze Statutem lub programem ChDSP ustanawiając w takim przypadku tymczasowe kierownictwo i ustalając termin wyborów do Zarządu Koła
7. Zebrania Zarządu Głównego zwołuje Prezes co najmniej raz na miesiąc. W zebraniach Zarządu Głównego mogą brać udział z głosem doradczym przewodniczący Rady Naczelnej, Prezes Klubu Parlamentarnego ChDSP, członkowie Komisji Rewizyjnej i Prezes Sądu Organizacyjnego Stronnictwa.
8. Zarząd Główny uchwała instrukcje i rozporządzenia wykonawcze mające na celu wprowadzenie w życie niniejszego Statutu.
9. Zarząd Główny może powoływać komisje i zespoły problemowe określając ich funkcje i skład.

Art. 10. Komisje Rewizyjne

1. Komisje Rewizyjne Koła i Okręgu składają się z trzech członków, którzy bezpośrednio po wyborze winni wybrać spośród siebie Przewodniczącego.

2. Komisje Rewizyjne kontrolują gospodarkę finansową Zarządu i są zobowiązane przeprowadzić rewizję przed każdym sprawozdaniem Skarbnika, a ponadto są uprawnione do odbywania rewizji o każdym czasie według swego uznania.

3. Członkowie Komisji Rewizyjnych mogą brać udział w posiedzeniach właściwych Zarządów z głosem doradczym.

4. Główna Komisja Rewizyjna składa się z 5 członków, którzy wybierają spośród siebie Przewodniczącego. Komisja ta nadzoruje całokształt działalności finansowej ChDSP, a w szczególności działalność finansową Zarządu Głównego, przedstawia sprawozdania i wnioski Radzie Naczelnej.

Art. 11. Fundusze i Majątki ChDSP

1. Majątek Stronnictwa składa się z nieruchomości, ruchomości, funduszy i praw. Pochodzi ze składek, własnej działalności gospodarczej i darowizn. Przyjęcie darowizny nie może być uzależnione od jakichkolwiek warunków.

2. Każdy organ Stronnictwa część swoich dochodów przelewa do Kasy Zarządu Okręgowego i Zarządu Głównego. Udział przelewanych dochodów określa Rada Naczelna.

3. Przy likwidacji Koła jego majątek przejmuje odpowiedni Zarząd Okręgu. W przypadku ponownego powstania Koła majątek ten zostaje ponownie przekazany Zarządowi Koła.

4. Zarząd Główny określi upoważnionych do składania oświadczeń woli w sprawach majątkowych w imieniu Stronnictwa lub jego ogniw.

Art. 12. Sądy Organizacyjne

1. Sądy rozpatrują:

- a) spory między członkami powstałe w związku z przynależnością do Stronnictwa,
- b) sprawy wykluczenia członka ze Stronnictwa po uprzednim zaopiniowaniu przez Koło,
- c) odwołania od decyzji Sądu niższej instancji o wykluczeniu ze Stronnictwa lub skreślenia członka.

2. Tryb postępowania przed Sądem oraz właściwość Sądów określa Regulamin uchwalony przez Radę Naczelną.

Art. 13. Meżowie Zaufania

Do czasu utworzenia Organizacji Okręgowej Zarząd Główny może powołać Meżów Zaufania ChDSP na terenie nie należącym do żadnego z Okręgów. Regulamin pracy Meżów Zaufania określi Rada Naczelna.

Art. 14. Postanowienia końcowe

1. Uchwały w przedmiocie połączenia Stronnictwa, rozwiązania Stronnictwa i przekazania jego majątku zapadają większością 2/3 głosów przy obecności co najmniej 2/3 delegatów na Kongres.

1992 240
APP ISP PAN, 1.9/4, k. 37

WŁADZE
CHRZEŚCJAŃSKO-DEMOKRATYCZNEGO STRONNICTWA PRACY
WYBRANE NA IV KONGRESIE W WARSZAWIE, 7-8 lutego 1992 roku.

PREZES

Tomasz Jackowski

ZARZĄD GŁÓWNY

VICEPREZESI Stanisław Gebhardt, Władysław Klimek,
Stefan Pastuszewski

SEKRETARZ GENERALNY Andrzej Świtalski

Z-ca SEKRETARZA d/s CZŁONKOWSKICH Tadeusz Kamiński

Z-ca SEKRETARZA d/s FINANSOWYCH Szymunt Królik

CZŁONKOWIE ZARZĄDU GŁÓWNEGO Piotr Bajda, Adam Brüggmann,
Konrad Krastewski, Adam Maksymowicz, Aleksander Rostocki, Michał
Woźniak.

RADA NACZELNA

PRZEWODNICZĄCY Andrzej Piskowski

VICEPRZEWODNICZĄCY Bronisław Pastuszewski, Tadeusz Pręciszewski

SEKRETARZ Piotr Bajda

Z-ca SEKRETARZA Konrad Krastewski

CZŁONKOWIE RADY NACZELNEJ Miron Andryszewski, Adam Brüggmann,
Ireneusz Buczkowski, Tadeusz Druzewicki, Stanisław Gebhardt,
Bolesław Glowacki, Lech Gorywoda, Maria Herman-Kaczorowska,
Tadeusz Kamiński, Władysław Klimek, Wacław Łęcki, Adam
Maksymowicz, Andrzej Owiński, Stefan Pastuszewski, Piotr Psiuk,
Aleksander Rostocki, Teresa Sawicka, Andrzej Świtalski, Witold
Świtalski, Witold Turski

GŁÓWNA KOMISJA RENIZYJNA

PRZEWODNICZĄCY Jerzy Dudziak

SEKRETARZ Henryka Sas-Nowosielska

CZŁONKOWIE Bogusław Cebulski, Kazimierz Lichnowski, Szymunt
Oleśiński

PREZES GŁÓWNEGO SADU ORGANIZACYJNEGO

Roman Siđorkiewicz

Jackowski zastąpił Siłę-Nowickiego

(W) (Informacja własna). Tomasz Jackowski, 41-letni elektronik z Warszawy, został wybrany prezesem Chrześcijańsko - Demokratycznego Stronnictwa Pracy. Jackowski był członkiem poprzedniego Zarządu Głównego ChDSP.

Poprzedni prezes, mecenas Władysław Siła-Nowicki zrezygnował z dalszego pełnienia swojej funkcji. Zebrani przez akklamację wybrali go honorowym prezesem Stronnictwa. Mecenas zapowiedział, że poświęci się jednoczeniu ruchu chadeckiego.

Najważniejszym z przyjętych dokumentów jest rezolucja, która zobowiązuje ChDSP do prac nad zjednoczeniem ruchu chrześcijańsko-demokratycznego w Polsce. Pos. Stefan Pastuszewski, który jest jedynym przedstawicielem partii w Sejmie, opowiedział się za integracją poprzez tworzenie klubów chadeckich. Według niego byłby to najbardziej oddolny sposób zjednoczenia.

10/2192

(szw)

zw

CHRZEŚCIJAŃSKO - DEMOKRATYCZNE STRONNICTWO PRACY
Rada Programowa

Program Chrześcijańsko - Demokratycznego Stronnictwa Pracy

Projekt, przedstawiony pod obrady IV Kongresu

Archiwum Partii Politycznych

nr Inw.

Warszawa, luty 1992

Archiwum Partii Politycznych ISP PAN

Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy

Rada ProgramowaProgram Chrześcijańsko-Demokratycznego Stronnictwa Pracy

/Projekt, przedstawiany pod obrady IV Kongresu, ujęty w 66
tezach/

<u>Treść</u>	<u>Str.</u>
I. Wstęp	2
II. Rodowód	5
III. Naczelne wartości, cele i zasady działania	9
/1/ Gospodarka rynkowa	11
/2/ Naród /gospodarka narodowa/	12
/3/ Praca	15
/4/ Rozzine	17
/5/ Rozwój	20
IV. Państwo i ustrój polityczny	23
V. System gospodarczy	28
VI. Polityka społeczna	39
VII. Rozwój oświaty, nauki i kultury	46
VIII. Polityka zagraniczna	52
IX. Wybrane problemy końcowe	53

Warszawa, luty 1992 r.

Archiwum Partii Politycznych ISP PAN

I WSTĘP

1. Uniwersalnymi podstawami i ujęciami Programu są:

- 1/ Generalne wskazania społecznej nauki Kościoła, ze szczególnym uwzględnieniem trzech ostatnich encyklik Papieża Jana Pawła II: *Laborem exercens* /o pracy ludzkiej/ z 1981 r., *Sollicitudo rei socialis* /Społeczna troska Kościoła/ z 1987 r. oraz *Centesimus Annus* /Setna rocznica/ z 1991 r.
- 2/ Konkretyzacja powyższych wskazań, zawarta w programach bratnich stronnictw chrześcijańsko-demokratycznych i chrześcijańsko-społecznych oraz uchwały i platformy integracyjnej Światowej Międzynarodówki Chrześcijańsko-Demokratycznej, która dawne S.P. /Stronnictwo Pracy/, a od 1989 r. ChDSE, jest aktywnym członkiem.
- 3/ Dorobek świeckich nauk społeczno-ekonomicznych, ze szczególnym uwzględnieniem teorii i prognoz społecznych oraz programów rozwoju akcjonariatu pracowniczego, sformułowanych na Zachodzie w latach 70-tych i 80-tych.

- ### 2. Specyficzny charakter platformy społeczno-ekonomicznej poszczególnych stronnictw chrześcijańsko-demokratycznych zależy od konkretnych warunków społeczno-ekonomicznych, łączących się głównie z poziomym rozwojem. W krajach wysoko rozwiniętych wyraża się w stanowisku nie zawsze typowego centrum społecznego /gdyż niekiedy nawet z elementami konserwatyzmu/, podczas gdy w krajach słabo rozwiniętych odznacza się on cechami nieraz daleko idącego radykalizmu społecznego; ten ostatni wiąże się z obroną interesów klas, warstw i grup społecznych słabszych ekonomicznie, reprezentowanych głównie przez pracowników najemnych, drobnych rolników i rzemieślników oraz bezrobotnych

w miejsce i tzw. Inneŝi zjednyca na wsi.

5. Konsekwencje powyższych założeń /1/ i /2/ jest ukształtowanie się struktury ideowo-społecznej organizacji Stronnictwa.

" aspekcie ideowo-moralnym wiąże się to z uznaniem chrześcijańskiej koncepcji godności człowieka jako osoby i jego miejsca w społeczeństwie oraz realizację zasad etyki chrześcijańskiej - zarówno w życiu prywatnym, jak publicznym. W świetle dorobku nowoczesnej filozofii personalizmu nie może to jednak oznaczać trzymania się dawnego modelu partii wyznaniowej, grożącej włączeniem instytucji kościelnej do konfliktów politycznych.

pozytywnie chodzi tu głównie nie tyle o stronnictwo chrześcijańsko-demokratyczne w sensie obiektywnym, który potwierdzić może dopiero historia, co o ugrupowanie chrześcijańskich demokratów, reprezentujących się także z prędkością innych wyznań chrześcijańskich, a nawet nie należących do żadnego wyznania; ich wspólną cechą subiektywną powinno być dążenie do realizacji przyjątych założeń programu Stronnictwa.

" aspekcie społeczno-ekonomicznym tenże Program w konkretnych warunkach polskich musi bronić interesów składszej ekonomicznie większości społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników najemnych gospodarstwa rolniczego i bezrobotnych oraz zagrożonych ubóstwem rodzin tzw. szczególnie j troski /tj. emerytów, rencistów, inwalidów i niepełnosprawnych/. Jednak jak Stronnictwo nie powinno posiadać charakteru wyznaniowego w sferze ideowo-moralnej, tak ten nie może ono być typową partią klasową w dziedzinie społeczno-ekonomicznej; oznacza to, że do jego składu członkowskiego mogą i powinni wchodzić przede wszystkim wszyscy klasc, warstw i grup społecznych, a więc

także centrum społecznego /w postaci inteligencji twórczej, wolnych zawodów i rzemiosła/ oraz przedsiębiorców i innych grup silniejszych ekonomicznie, którzy zechcą realizować jego program gospodarczy. Bodźcem do realizacji tego programu winna być dla nich nie tylko inspiracja chrześcijańsko-moralna i patriotyczno-narodowa, lecz także długofalowy interes gospodarki narodowej, która nie może prawidłowo rozwinąć się w warunkach chronicznego ubóstwa większości społeczeństwa.

4. Dążąc do syntetycznego ujęcia powyższego, podwójnego zaangażowania Stronnictwa, jego założenia ideowo-moralne można już dość łatwo określić jako personalizm, chrześcijański i jednocześnie wspólnictwo, tj. realizowany nie tylko w życiu jednostek, lecz także w podstawowych grupach społecznych i społecznościach rodzinie, środowisku pracy, środowisku zamieszkania, wspólnocie narodowej i społeczności międzynarodowej.

Trudniej jest znaleźć odpowiednie syntetyczne ujęcie, czyli formułę dla naszego stanowiska społeczno-ekonomicznego. W pierwszej kolejności spór toczy się już od dawna o aktualność określenia platformy chrześcijańsko-demokratycznej /i chrześcijańsko społecznej/ jako III drogi - między kapitalizmem i socjalizmem. W świetle sformułowań społecznej nauki kościoła formuła ta wydaje się być aktualną w całym długim okresie blisko stu lat, począwszy od I Encykliki Rerum Novarum z 1891 r. do Sollicitudinis rei Socialis z 1987 r. Dopiero ostateczne zakamanie się tzw. realnego socjalizmu w 1989 r. umożliwiło uznanie aktualności także syntetycznej formuły zreformowanego kapitalizmu, co nastąpiło w ostatniej Encyklice Centesimus Annus w 1991 r.

Dalsza konkretyzacja stanowiska społeczno-ekonomicznego

Stronnicstwo prowadzi do przyjęcia systemu SM - bezklasowej
organizacji państwa. Formuła ta posiada już dość długą tradycję
 pochodzącą od jej narodziła w kręguach społeczno-niemieckiej OBR
 /Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej/ w pierwszych latach po II
 wojnie - aż po odpowiednią próbę z lat ostatnich w Polsce, ze
 szczególnym uwzględnieniem własnych opracowań Hedy Programowej
 OHDSE w tej dziedzinie /które miały już trzy wydania z III 1990
 oraz IV i VIII 1991 r./.

II. Krótkość

5. Przyjate na III kongresie w 1990 r. koncepcja OHDSE - chrześc-
 jańsko-Demokratycznego Stronnicstwa Pracy, stanowi element ewolu-
 cji powstałego w 1937 r. S.P. - Stronnicstwa Pracy, do ostatnio
 było wynikiem spłodzenia: a/ dwu wczesniej istniejących for-
 macji politycznych: SOON - Polskiego Stronnicstwa Chrześcija-
 Ńkiej Demokracji i HEB - Narodowej Partii Robotniczej oraz
 b/ kompartmentowego Związku Halienozysków, w okresie emigracji oraz
 tym elementem składowym S.P. stała się organizacja konspiracyjna
 "Unia", grupująca wysoce zaangażowanych działaczy ^W Wielu
 dawnych obozów politycznych.

6. Powstanie F.o.S.Ch.D. po I wojnie w 1919 r. na zjeździe w Krakowie
 wiązało się bezpośrednio z inspiracją pierwszej amtyklijki spo-
 łecznej kościoła z 1891 r., organizowaniem Ch.D.Z. - Chrześci-
 jańskiego Związku Zawodowców w b.zaborze austriackim oraz szcze-
 gólnym losami polskich chrześcijańskich demokratów w b.zaborze
 pruskim, z ich niekwestionowanym przywódcą jeszcze przed I woj-
 ną, ślązakiem, wojoleckim Karfantenem, na czele.

Równie wieloletniowe były początki W.P.K. powstałej w 1920 r.
 w Wielkopolsce, oraz z Wielkopolską S.P. - Wielkopolską Stronniczką

Polskiego - na emigracji w Rzeczy Niemieckiej, i na terenie b.zaboru pruskiego oraz utworzonym w 1905 r. N.Z.R. - Narodowym Związkiem Robotniczym /reprezentującym początkowo pier. robotniczy tzw. Indecji, czy¹⁴⁾ Narodowej Demokracji/ w b.zaborze rosyjskim. W ramach NPR na niekwestionowanego przywódcę wysunął się z kolei Karol Popiel.

7. W okresie pełnej demokracji parlamentarnej do 1926 r. i później do zjednoczenia w 1937 r. - powyższe główne formacje składowe przyszłego S.P. reprezentowały stanowiska i zaangażowania polityczne częściowo zbieżne, a częściowo różniące się od siebie. PSChD kładło główny nacisk na chrześcijańskie wartości ideowo-moralne, natomiast w zakresie swej platformy społeczno-ekonomicznej było dość deklaratywne i konserwatywne, poza organizowaniem własnych związków zawodowych. Z kolei NPR reprezentowała swoiste stanowisko centrum dwubiegunowego: a/ w ramach platformy społeczno-ekonomicznej było one zbliżone do umiarkowanej lewicy broniącej interesów pracowników najemnych, natomiast b/ w sferze ideowo-moralnej identyfikowało się ze stanowiskiem centrum i prawicy społecznej - reprezentowanej przez Narodową Demokrację i Chrześcijańską Demokrację.

8. Zjednoczenie PSChD i NPR w ramach S.P. w 1937 r. związane było z istotnym przeobrażeniem wielu elementów programu nowego stronnictwa. W sferze polityki zagranicznej poprzedziło je uformowanie się porozumienia szeregu wybitnych mężów stanu na emigracji w postaci tzw. Frontu Morges, z Ignacym Paderewskim, gen. Władysławem Sikorskim i gen. Józefem Hallerem na czele. Nowy element polegał tu na przejęciu wiodącej roli, pełnionej dawniej przez Narodową Demokrację, w organizowaniu obrony przed imperializmem niemieckim, uwzględniającej udział w odpowiedniej

koalicji nie tylko kłiszców zachodnich, lecz także Świątka Kądzieckiego. W sferze ideowo-moralnej nastąpiło odcięcie od modelu partii wyznaniowej, stonowiące uwzględnienie postulatów, redzające się w ostatnich latach międzywojennych, personalizmu katolickiego we Francji. W dziedzinie społeczno-ekonomicznej większego uwzględnienia doczekały się barażiej radykalne społecznie postulaty NFR, uzasadnione z kolei ówczesną dramatyczną sytuacją gospodarczą kraju po wielkim kryzysie z lat 1929-34.

9. W okresie II wojny światowej S.P. było formacją polityczną, najbliższą Premiera Rządu Emigracyjnego, gen. W. Sikorskiego, tworząc długoletnią, trwałą koalicję tzw. wielkiej czwórki - wspólnie z S.N. - Stronnictwem Narodowym na prawicy, S.L. - Str. Ludowym w centrum i P.P.S. - Polską Partią Socjalistyczną na lewicy. Wrażliwy koniec II wojny, łączący się z podporządkowaniem Polski promoskiewskiej lewicy typu stalinowskiego, prowadził do konieczności pełnownej radykalizacji założeń programu gospodarczego - tak Delegatury Rządu w kraju jako całości, jak samego S.L. Na naszym odcinku wyrazem tego był program, uchwalony na Kongresie S.P. w lipcu 1945 r.

Dostrzegając tkwiący w nim także element taktyczny, walki z powyższą promoskiewską lewicą /reprezentowaną przez PPR i później przez PZPR/, przeważającą rolę odegrała w nim jednak tendencja do kontynuacji założeń dawnego radykalnego stanowiska społeczno-ekonomicznego byłej N.F.R.

10. W związku z koniecznością zawieszenia działalności S.P. w lipcu 1946 r., dalsze jego założenia programowe w kraju mogły być rozwijane już tylko przez następne dwa lata - w ramach jego ostatniej trybuny publicystycznej, jaką był "Tygodnik warszaw-

ski", będący jednocześnie organem kurii Metropolitalnej warszawskiej. W sferze społeczno-ekonomicznej kontynuował prace tego typu głównie prof. I. Studentowicz, będący wcześniej jednym z najwybitniejszych twórców programu z 1945 r., który kładł szczególny nacisk na koncepcję uspołecznienia dochodów.

Związane z procesem stalinizacji, nasilające się represje administracyjne w II połowie 1948 r., doprowadziły do aresztowania i skazania na wieloletnie więzienie wielu najwybitniejszych przywódców S.P., ze szczególnym uwzględnieniem zespołu redakcyjnego "Tygodnika Warszawskiego". Ze składu tego ostatniego wymienienia wymagają przede wszystkim trzej jego członkowie: a/ dwaj zmarli - ks. Prałat Z. Kaczyński, skazany na 10 lat i zmarły w więzieniu oraz Red. J. Braun, ostatni Delegat Rządu emigracyjnego na kraj, skazany na dożywotnie więzienie; b/ żyjący Senior, dotknięty ciężką chorobą oczu, prof. I. Studentowicz, skazany na 15 lat więzienia; był on wybitnym kontynuatorem racjonalnych założeń gospodarczych Programu SP z lipca 1945 r. i w tymże duchu wychowywał najmłodszych członków zespołu redakcyjnego, skupionych w tzw. kolumnie Młodych Tygodnika /również skazanych na wieloletnie więzienie, obecnie już także seniorów Stronnictwa i członków jego Rady Programowej/.

11. Fizyczna likwidacja głównych ośrodków działalności S.P. w pierwszych latach powojennych doprowadziła do monopolizacji organizacji i organów prasowych świeckich katolików, powstających po tzw. Październiku 1956 r., przez popierane lub chociażby neutralnie traktowane przez PZPR ośrodki typu "Pax" i "Znak" oraz ich późniejszych następców.

Dlatego też i we wznowieniu działalności S.P. w lutym 1989 r. główna rola przypadła tymże późniejszym następcom z tzw. CDISS

/Centrum Dokumentacji i Studiów Społecznych/ r. J. Zabłockim na czele. Dość przypadkowy skład władz S.P. po wznowieniu jego działalności spowodował, że zarówno jego "Skróc programu" z maja 1989 r., jak program przyjęty na III kongresie z wiosny 1990 r., odznaczał się daleko idącym odejściem od programu z 1945 r. /mimo gołosłownego przyjęcia tego ostatniego za swą podstawę/. Odejście to wyrażało się najogólniej porzuceniem tradycji NPR na rzecz bardzo ogólnej platformy społeczno-ekonomicznej zachodnich Chadeccji.

Dopiero podjęte latem 1990 r. prace studialne nowej Rady Programowej nawiązały ponownie do przerwanej tradycji SP sprz 1945 r. i "Tygodnika Warszawskiego", ze szczególnym uwzględnieniem dorobku NPR.

III. Naczelne wartości, cele i zasady działania

12. O ile uniwersalne podstawy i źródła programu znajdują konkretyzację ich aspektu społeczno-ekonomicznego w postaci formuły SGR - społecznej gospodarki rynkowej, to nawiązanie do tradycji NPR może być związane z interpretacją tego skrótu w formie trzech istotnych wartości: Naród - Praca - Rodzina.

Formułę SGR możemy dalej podzielić na dwie części: 1/ GR, czyli samą gospodarkę rynkową, oraz 2/ Składnik "S", czyli jej przeciwwagę społeczną, wyróżniając w jej ramach trzy główne jej elementy - w postaci właśnie wartości N-P-R.

W konsekwencji pozwala to na wytypowanie czterech następujących naczelnych wartości i celów, do realizacji w całości Programu: GR - N - P - R, czyli Gospodarki rynkowej, uzupełnionej o interwencję państwa, chroniącą interesy Narodu, przede wszystkim w sensie GN - gospodarki narodowej, Pracy - w rozumieniu

zwłaszcza ludzi pracy najemnej oraz Rodziny - jako podstawowej komórki społecznej i jednocześnie środowiska wychowawczego.

Powyższe cztery wartości i cele można uznać za najważniejsze w punkcie wyjścia, czyli w bliższej perspektywie czasowej, kiedy budowa gospodarki rynkowej grozi przeistoczeniem się w powrót do tzw. wilczego kapitalizmu, polegającego na niekontrolowanej dominacji kręgów silnych ekonomicznie nad słabszymi.

13. W dłuższej perspektywie czasowej należy mieć nadzieję na coraz większą rolę kolejnej wartości, związanej z następnym "R", czyli rozwojem, będącym jednocześnie istotną zasadą działania; rozwój reprezentuje w terminologii encyklik społecznych Kościoła odpowiednik pozytywistycznej zasady postępu, polegającej na przechodzeniu do wyższych faz bytowania, nie tylko materialnego, społeczeństw ludzkich.

Kolejność prezentowanych wartości jest odwrotna, niż to czasami miało miejsce w programach stronnictw i partii, nazywających siebie chrześcijańskimi i narodowymi. Dotychczas zaczynało się od wartości i symboli najbardziej szlachetnych i wzniosłych, łączących się z religią, Kościołem i Ojczyzną, nie zawsze dochodząc do ich zbytnej konkretyzacji w sprawach aktualnych i społeczno-gospodarczych. Wywoływało to frustrację i niewiarę - w zgodność ogólnych haseł z ich realizacją - u tzw. prostych i zwykłych ludzi, zwłaszcza słabszych ekonomicznie, wpadających często w kolejną pułapkę materialistycznych demagogów z tradycyjnej lewicy politycznej.

Dlatego w naszym ujęciu zaczynamy od wartości i celów, możliwie jak najbardziej konkretnych i aktualnych, przechodząc dopiero stopniowo, zwłaszcza przy okazji ostatnich dwu wartości, celów i zasad, tj. R - R /Rodzina - Rozwój/ do proble-

mów najbardziej ogólnych, wzniosłych i długofalowych.

14. /1/ Gospodarka rynkowa

Wprowadzanie gospodarki rynkowej łączy się z tzw. popularnie "urynkowieniem", polegającym na przywróceniu wolnej konkurencji; ta ostatnia prowadzi do obiektywizacji, czyli ekonomicznego, a nie administracyjnego charakteru, podstawowych parametrów życia gospodarczego, jakim są ceny /tzw. czynników wytwórczych oraz dóbr i usług finalnych/, kursy walut i oprocentowanie kredytów. Od strony szeregowych jednostek ludzkich chodzi o przywrócenie roli samozaradności - w miejsce czekania na łaskę władzy, której najważniejszym elementem jest istnienie związku między płacą, jako wynagrodzeniem za pracę, a ilością i jakością tej ostatniej.

Drugim etapem przechodzenia do GR jest przywrócenie roli własności, w sensie własności środków produkcji, czyli kapitału, rozpoczynając od postulatu równouprawnienia wszystkich jej form, czyli sektorów gospodarki. W punkcie początkowym funkcjonowania demokracji polskiej, tj. w 1989 r., chodziło tu głównie o równouprawnienie własności prywatnej, ze szczególnym uwzględnieniem drobnego rolnictwa. W wyniku działalności dwu ekip rządowych T.Mazowieckiego i J.K.Bieleckiego o charakterze w praktyce ultraliberalnym, równouprawnienie własności i sektora prywatnego przekształciło się w jego uprzywilejowanie - z niekorzyścią dla sektorów niekapitalistycznych, tj. spółdzielczego i państwowego.

Zadanie wprowadzania gospodarki rynkowej i wolnej konkurencji zostało w ten sposób przekształcone w cel prywatyzacji - i to możliwie jak najbardziej przyspieszonej - przy negatywnym

ten stosunku do interwencji państwa, a ile to ostatnie prze-
gięcie, w postaci negatywnej oceny interwencji państwa, zosta-
ło w wyniku wyborów z października 1991 r., częściowo złago-
żone, to zagadnienie prywatyzacji pozostaje w dalszym ciągu
wielkim, niewłaściwie postrzeganym problemem do rozwiązania.

15. /2/ Naród, czyli przede wszystkim gospodarka narodowa /jako
pierwszy cel interwencji demokratycznego państwa/

Odkładając do rozdziału V zarysowanie własnego programu pry-
watyzacji, w obecnym kontynuujemy założenia społecznej przeciw-
wagi "S" wobec żywiołowej gry sił rynkowych.

Pełny zakres ochrony i stymulowania rozwoju gospodarki naro-
dowej wymaga uwzględnienia czterech następujących funkcji in-
terwencji i polityki gospodarczej państwa:

- 1/ Funkcji ochronnej zewnętrznej
- 2/ Funkcji ochronnej wewnętrznej
- 3/ Funkcji stabilizacyjnej /antykryzysowej, czyli koniunktu-
ralnej/
- 4/ Funkcji ekonomiczno-rozwojowej.

ad 1/. Funkcja ochronna zewnętrzna wiąże się: a/ z obroną pro-
dukcji krajowej przed konkurencją zagraniczną; b/ z troską o
prawidłowy układ stosunków z kapitałem zagranicznym wewnątrz
kraj.

Klasycznym sposobem działania państwa w sferze /a/ była
polityka celna, której możliwości - np. ograniczenia stale nam
grożącego ^{nadmiernego} importu - są w praktyce podważone przez zasadę wza-
jemności /związaną z zagranicznymi represjami celnymi/. Dlatego
domagając się uwzględnienia nie wykorzystanych przez poprzednie
ekipy rządowe możliwości ochrony celnej, musimy je uzupełniać

dwoma dalszymi posunięciami:

- działaniami społeczno-wychowawczymi, w nawiązaniu do przedwojennego hasła: PPE - Popierań Przemysł Krajowy;
- posunięciami polityki przemysłowej, zwłaszcza w odniesieniu do przedsiębiorstw sektora publicznego, w stosunku do których skuteczność interwencji państwa jest największa.

Prawidłowy układ stosunków z kapitałem zagranicznym wewnątrz kraju wymaga z kolei, aby kontrahentami odpowiednich umów ze strony krajowej pozostawali wielcy partnerzy krajowi, jak Skarb Państwa, samorząd terytorialny i ^{z)}pracownicy, którzy w przedsiębiorstwach kluczowych o znaczeniu strategicznym powinni jeszcze przez dość długi czas zachować przeważający pakiet akcji.

16. Ad. 2/. Funkcja ochronna wewnętrzna posiada, podobnie jak pierwsza, dwa wymiary: a/ Ochrona konkurencji wewnątrz krajowej poprzez walkę z różnymi formami patologii rynku - w postaci porozumień monopolistycznych; b/ Łagodzenie skutków nierównej siły ekonomicznej - różnych gałęzi /branż/ oraz wielkości przedsiębiorstw - poprzez udzielanie pomocy branżom słabszym oraz przedsiębiorstwom najmniejszym.

Szczególnie istotne jest to ostatnie zadanie, w ramach którego znajduje się kwestia bardziej znaczącej pomocy dla rolnictwa.

17. Ad 5/. Funkcja stabilizacyjna /anty kryzysowa, czyli koniunkturalna/ nie budzi wątpliwości co do niezbędności swego istnienia, łącząc się w praktyce z ostrymi kontrowersjami odnośnie do głównych przyczyn panującej inflacji /tzw. popytowych lub kosztowych/.

Funkcją ekonomicznej funkcji stabilizacyjnej będzie jeszcze nowa próba w rodzaju „T”, tu konieczne jest wskazanie takie ogólniejsze jej przesłanki, jak poziom intelektualny normalny rządzący elit, będący warunkiem skutecznego do nich społeczeństwa, bez którego trudno o lepszą pracę samego społeczeństwa i jego gotowość do ciał na rzecz ożywioną, zwłaszcza w postaci subskrypcji pożyczek publicznych. Specyfika Programu ONDSP powinna sięgać właśnie do tego rodzaju dysonansów w szczególności trudnych okresach historii kraju, w jakich stale jeszcze się znajdujemy.

18. Art. 4/. Funkcja ekonomiczno-rozwojowa, w odrośnięciu od poprzedniej o charakterze raczej krótkofalowym, musi sięgać do środków i działań przede wszystkim dysonansowych. Onośsi w niej tempo wzrostu gospodarki narodowej, b/ wpływania na jego podjęcie zmiany strukturalne.
- Zadanie /a/ polega w warunkach gospodarki rynkowej na trzech głównych kierunkach interwencji państwa:
- popieraniu, poprzez stwarzanie odpowiednich warunków w polityce podatkowej i kredytowej, oszczędności indywidualnych ludności oraz akumulacji wszelkich podmiotów gospodarczych;
 - prowadzeniu polityki i planowania postępu naukowo-technicznego łączącego się z przeznaczeniem odpowiednich środków publicznych na badania naukowe i kształcenie kadr;
 - podejmowaniu inwestycji własnych państwa i innych cięż publicznych, tak w dziedzinie infrastruktury i socjalnego budownictwa mieszkaniowego, jak w działkach produkcyjnych.

W kolejnym zadaniu /b/ wymaga prowadzenia pogłębionej polityki przemysłowej i pozaprzemysłowej państwa, celem sformułowania zasad jego priorytetów wobec wielkich działów produkcyjno-usługowych i jednocześnie grup interesów, jak: przemysł i rolnictwo, górnictwo i budownictwo, sfera budżetowa i administracja, usługi społeczne i inne.

19. ⁽³⁾ Praca, czyli polityka ochrony i obrony społeczno-socjalnej pracy - przy uwzględnieniu także jej obowiązków

Szczegółowe zadania interwencji państwa w tej dziedzinie sprawa się do trzech podstawowych: a/ dbałości o warunki, bezpieczeństwo i higienę pracy w przedsiębiorstwach i zakładach wszystkich sektorów własnościowych; b/ o właściwe wynagradzanie pracy najemnej w porównaniu z dochodami tzw. kapitalistycznymi, tj. pochodzącymi z własności; c/ troski o samą postać miejsca pracy, czyli o zapobieganie klasce bezrobocia.

Problemy szeroko pojętej BHP - Bezpieczeństwa i higieny pracy nie wymagają rozwijania, ale ich znaczenie we współczesnym świecie coraz bardziej rośnie ze względu na związek z pogarszającymi się warunkami środowiska naturalnego, czyli ^{tw} ekologią.

Właściwe wynagradzanie pracy najemnej łączy się ze zwiększeniem roli tej kategorii zawodowo czynnych we wszystkich społeczeństwach. W Polsce w końcu 1990 r. reprezentowała ona 69% ogółu zawodowo-czynnych, a więc więcej niż 2/3 całego społeczeństwa /narodu/. Realistycznie rzecz ujmując, tylko pewien nieduży odsetek, prawdopodobnie 10-15% populacji pracowników najemnych, może mieć szansę przejścia w najbliższych kilku latach do grupy ludzi pracy tzw. samodzielnej, czyli właścicieli własnych warsztatów pracy. Dlatego sytuacja życiowa pracowników najemnych, a zwłaszcza robotników, pozostanie na dość długi czas głównym pro-

element interwencji społeczno-socjalnej państwa. Wskazani są także platformy chrześcijańsko-społecznej nie może być skłonić tylko o cenach, bieżących zarobków i obciążeniach podatkowych. Najmniej zatrudnionej większości społeczeństwa, lecz także o długofalowym program jej świadczeń. Wskazano tu w grę ustawienia i pomoc państwa w uzyskaniu dóbr trwałego użytku /włącznie z samochodem/, własnego mieszkania i w końcu akcji własnościowych pracowniczych /w formie zbiorowej i indywidualnej/.

20. Szczególnie znaczenie troski państwa o zapobieganie klasie bezrobotnej wynika ze stała rosnących jego rozmiarów /łącznie z niepełnym opiekaniem oraz okresowym ukłopotaniem części formalnie zatrudnionych osób pracowniczych/.

Opinią, na którą należy zwrócić szczególną uwagę, jest fakt, iż nasza polityka społeczna nie będzie stać na naśladowanie niektórych niespotykanym rozwiązań, a których stosowaniem trudności mają nawet kraje najbogatsze. Chodzi tu zwłaszcza o zasiłki dla bezrobotnych. Może to być pomoc tylko bardzo krótko-terminowa i ściśle kontrolowana - do czasu niezbędnego przekwalifikowania się oraz zaoferowania bezrobotnym jakiegokolwiek pracy. Dziś coraz szerzej mówi się, że istnieje u nas wielu bezrobotnych ale nie ma ludzi do pracy /zwłaszcza cięższej i trudniejszej/.

Przed wszystkim wykorzystane być muszą wszelkie możliwości zwiększenia produkcji przez zakłady, eksportujące na rynki wschodnie, możliwości po czemu ostatnio bardzo zwiększyły się - na skutek wkroczenia naszych wschodnich sąsiadów na drogę reform, podobnych do naszych. W drugiej kolejności powinna to być kategoria robót publicznych, związanych z budową i remontami wysoce zaniedbanej infrastruktury techniczno-ekonomicznej i społecznej, oraz robót związanych z publicznym /socjalnym/ budownictwem mieszkaniowym. To ostatnie może stać się jednocześnie jednym z głównych motywów

rów wyrowadzenia kraju z - jeszcze stale - pogłębiającej się recesji.

21. Aby powyższe postulaty ochronne były zgodne z całością naszych założeń programowych - poparcie interesów klas, warstw i grup społecznych, słabszych ekonomicznie, musi być uwarunkowane wywiązywaniem się tychże klas i grup z ich obowiązków, przestrzeganiem ethosu i etyki zawodowej pracy przez środowiska pracy najemnej.

Wymienić tu można dwa istotne rodzaje tychże obowiązków:

- a/ Bardziej konkretne obowiązki pracowniczo-ekonomiczne, polegające na rzetelnym wykonywaniu powierzonych pracy, oszczędzaniu materiałów i innych materialnych elementów produkcji, doskonaleniu się zawodowym oraz lojalności wobec kierownictwa zakładu pracy /tak publicznego, jak prywatnego/.
- b/ Ogólniejsze obowiązki obywatelsko-moralne, związane z ograniczeniem walki o uzasadnione interesy grupowe pracowników najemnych - do drogi legalnej, z przeciwstawianiem się wszelkim nie uzasadnionym strajkom oraz innym przerwom w pracy i formom niszczenia istniejącego majątku narodowego. Dotyczy to tak jednostek, jak tym bardziej reprezentujących je związków zawodowych oraz innych organizacji pracowniczych.

22. /4/ Rodzina - drugi, poza pracą, podstawowy adresat interwencji społeczno-socjalnej państwa

W tym większym jeszcze stopniu, jak przy pracy i środowisku zawodowym, interwencja i pomoc państwa dla rodziny powinna rodzic zobowiązanie do pełnienia przez nią jej rozlicznych i nie do zastąpienia przez nikogo funkcji.

Interwencja i bezpośrednia pomoc państwa na rzecz rodziny wyraża się w dwu głównych kierunkach jego działalności:

- 1/ W sferze świadczenia szeroko pojętych usług społecznych /socjalno-kulturalnych/.
- 2/ Bezpośredniej pomocy społecznej i ochrony rodziny.

Ad 1/. Sfera usług socjalno-kulturalnych

Chodzi tu o szeroki wachlarz usług tego typu na rzecz ludności, jak ochrona zdrowia, oświata i szkolnictwo, kultura i sztuka oraz sport, turystyka i wypoczynek.

W programach stronnictw politycznych mówi się na ogół dość dużo o tym, jak ceni się rozbudowę tych ważnych usług socjalno-kulturalnych, obsługujących istotne potrzeby rodzin /tj. poza właściwym procesem produkcyjnym/, ale często unika się zbyt dużego zaangażowania w kwestię uruchomienia w tym celu odpowiednich środków. Dlatego w następnych rozdziałach skoncentrujemy się właśnie na tym węzłowym aspekcie naszego programu.

23. Ad 2/ Bezpośrednia pomoc społeczna i ochrona rodziny

Pomocy tej wymagają przede wszystkim liczne kategorie nie mogących pracować i niepełnosprawnych członków rodzin, natomiast ochrony - sama trwałość rodziny i godność macierzyństwa, ze szczególnym uwzględnieniem odporności rodziny na różnorodne patologie społeczne, łącznie z aborcją.

W Stanach Zjednoczonych i w innych krajach anglosaskich tematykę tę wiąże się z rozwojem pracy socjalnej /Social Work/, natomiast na kontynencie europejskim traktuje się ją często jako tzw. drugą lub nowszą kwestię społeczną /podczas gdy za pierwszą i tradycyjną uważa się ochronę i obronę pracy najemnej/.

Uzupełnieniem działalności władz centralnych w dziedzinie pomocy rodzinie musi być akcja samorządu terenowego, ze szczególnym uwzględnieniem jego ogniwa lokalnego, związanego z działalnością samorządu osiedlowego, jak też tzw. sektora dobrowol-

nerg, w postaci sieci stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych. Działania te powinny wspierać i częściowo zastępować zmniejszający się zakres działalności socjalno-bytowej zakładów pracy, czemu służyć, m.in. innymi, ustalenia znowelizowanej Ustawy o pomocy społecznej z listopada 1990 r.

24. Liczne są właśnie i niemożliwe do pełnego zastąpienia przez nikogo funkcje rodziny o charakterze emocjonalno-wychowawczym. Jak pisze Papież Jan Paweł II w ostatniej Encyklice z 1991 r.^{1/}, że pierwszą i najważniejszą pracę uważać należy tę, która dokonuje się w ludzkim sercu. Tej płaszczyzny dotyczy tak wkład kościoła, jak rodziny i szkolnego systemu wychowawczego. Właśnie w rodzinie powinno rozpocząć się nieustanne przypomnienie Piętna Św. o czynnym zaangażowaniu na rzecz brata i wdrażanie do odczucia odpowiedzialności za los innych /s. 73/. Jeśli rodzina nie zainicjuje procesu wdrażania dzieciom tych najszczytniejszych cech ludzkich, to często daremny może być wysiłek pozostałych ogniw systemu wychowawczego.

Aby umożliwić rodzicom, a zwłaszcza kobietom-matkom, pełnienie tych szczytnych funkcji, musi być doceniona społecznie ich rola wewnątrzrodzinną. Nie wpadając w krańcowe stanowisko "powrotu kobiety do domu", tj. całkowitej jej rezygnacji z pracy zarobkowej poza domem, należy domagać się spełnienia postulatu mniej dalekoidącego: uwzględnienia i społecznej wyceny czasu, poświęconego przez kobiety na czynności wewnątrz rodziny i gospodarstwa domowego, jako równorzędnego z czasem zarobkowej aktywności zawodowej poza domem.

^{1/} W dalszym ciągu podawane będą w tekście tylko odwołania do stron polskiego wydania Encykliki, opublikowanego przez Biskupstwo diecezjalne, Wrocław 1991, ss. 64.

25. /5/ Rozwój, czyli konieczność stopniowego przeobrażenia od
funkcji ochronnych i ekonomicznych interwencji państwa do
regulacji ogólnonarodowych zasad rozwojowych

Przebieg naczelnych wartości i celów, które chcemy realizować w programie ChDSK, rozpoczęliśmy od warażenia GII - gospodarki rynkowej, która zawiera wiele elementów pozytywnych, ale związana jest też z licznymi niebezpieczeństwami dla słabszych uczestników gry rynkowej /tak w przekroju międzynarodowym, jak wewnątrz krajowym/. Dlatego wiele miejsca musieliśmy poświęcić na przedstawienie trzech przeciwwag "S" - w stosunku do żywiołowych sił rynkowych, w rozumieniu obrony i ochrony interesów Narodu /gospodarki narodowej/, pracy i rodziny.

Po wykonaniu tego niezbędnego i elementarnego zadania, konieczne jest, zgodnie z charakterem myśli carskojajalsko-socjalistycznej, uwzględnienie także tendencji pozytywnej, mogącej w przyszłości uszczęśliwić nas.

Tendencje te wiążą się z wartością, celem i jednocześnie zasadą rozwoju, będącą także jedną z podstawowych kategorii społecznej nauki Kościuski.

Rozpoczynając od aspektu zbiorowego zasady rozwoju, międzynarodowego i wewnątrz krajowego, należy go wiązać przede wszystkim z pomyślną ewolucją sytuacji międzynarodowej, podstawowe zmiany w zakresie której odbyły się szczęśliwie bez - uważanej przez wielu polityków za nieuniknioną - trzeciej wojny światowej

W tych warunkach cel obrony narodu i gospodarki narodowej powinien ulegać swoistej internacjonalizacji, czyli uniądzynarodowieniu. Jego realizacja będzie mogła być stopniowo wspomaganą i przejmowaną przez różnorodne ponadnarodowe struktury i organizacje: docelowo przez system instytucji EWG, a po drodze organizację krajów tzw. szóstki /heksagonale/, trójkąta tzw.

Wyszerechnięgo, obejmującego Polskę, Czechosłowację i Węgry oraz stałe doskonalenie powiązań Polski z narodami i rynkami Europy Wschodniej.

20. Aspekt zbiorowy zasady rozwoju w przekroju wewnątrzpaństwowym zmierzać powinien równoległe do przekształcania tradycyjnych zadań interwencji ochronnej czynnik pracy i środowiska pracowni-
ków najemnych w pozytywne zadania instytucjonalizacji pozycji pracy oraz swoistej nacjonalizacji odnośnych zagrożeń i ryzyk zawodowych.

Instytucjonalizacja pozycji pracy wiązałaby się z przyjęciem, podobnie jak do tego dąży się obecnie w EWG, odpowiedniej Kart, Uprawnień Socjalnych, uzupełnionej o ustabilizowaną pozycję związków zawodowych oraz nadrzędny arbitraż społeczny - w przypadku konfliktów między przedstawicielstwami pracy i kapitału.

Nacjonalizacja odnośnych zagrożeń i ryzyk polegałaby na takiej rozbudowie różnego rodzaju ubezpieczeń - społecznych i gospodarczych, przymusowych i dobrowolnych - aby pracownik mógł czuć się w pełni zabezpieczonym - przed wszelkimi wypadkami i niekorzystnymi sytuacjami życiowymi.

Pozytywnie też, główny kierunek - tak interwencji państwa, jak działalności różnego typu samorządów oraz tzw. sektora dobrowolnego - powinien stopniowo dotyczyć wszechstronnego wspomaganie działalności rodziny; ta ostatnia będzie musiała stale walczyć z nieuchronnymi przejawami niedorozwoju i kalectwa naturalnego /fizycznego i psychicznego/ - jako że swoiste kalectwo w życiu międzynarodowym /w postaci wojen/ oraz wewnątrzpaństwowym /w postaci nędzy, wyzysku, bezrobocia itp./ zostałoby już zlikwidowane /lub zrównoważone odpowiednimi systemami ubezpieczeniowymi/.

27. Aspekt indywidualny tendencji rozwojowych powinien stanowić ich ukoronowanie we wzmiarkowanych już, najwęższych procesach, jakie dokonują się w ludzkiej sferze. Jak pisze ponownie Papież Jan Paweł II w ostatniej encyklice z 1991 r., jedną z najważniejszych przyczyn upadku starego systemu w dawnych krajach tzw. socjalistycznych była "pustka duchowa wytworzona przez ateizm, który pozostawił młode pokolenie bez drogowskazów" /s. 34/. Nie pozostawia on też bez krytyki istniejącego realnie systemu kapitalistycznego, w którym ma miejsce dominacja rzeczy nad ludźmi /s. 46/, występuje społeczeństwo konsumpcyjne, jako tylko materialistyczna alternatywa komunizmu /s. 29/ oraz funkcjonuje dwa formy wyzysku, polegająca na pochończeniu do człowieka w sposób wyłącznie instrumentalny /s. 59/.

O ile więc w sensie obiektywnym ludzkość uwalnia się stopniowo, przynajmniej w krajach średnio i wyżej rozwiniętych, od nędzy, wyzysku i zależności jednych ludzi /i narodów/ od drugich, to w aspekcie subiektywnym ukoronowaniem tych procesów powinno być rozwijanie szeregu pozytywnych cech i cech ludzkich; chodzi tu o takie z nich, jak pracowitość, oszczędność, wstrzemięźliwość, odpowiedzialność, podmiotowość /w sensie aktywnego udziału w życiu społecznym/ oraz w końcu ambicja zmierzająca do uczynienia swego życia twórczym i służeńym /wobec drugich/.

Podczas gdy warunkiem rozwoju jednostek twórczych jest odpowiedni stan zaawansowania materialnej infrastruktury oświaty, nauki, kultury, ochrony zdrowia i rekreacji, to podstawą upowszechnienia postaw służeńych - wobec rodziny i szerszych społeczności potrzebujących i upośledzonych przez los - musi być już głównie niematerialna infrastruktura moralno-wychowawcza, którą program nasz widzi przede wszystkim w całościowości ideowych założeń społeczno-moralnych chrześcijańskiej etyki - indywidualnej i społecznej.

IV. Państwo i ustroj polityczny

28. Państwo polskie zostało odrodzone w 1918 r. w rezultacie nieustającej walki o niepodległość, a szczególnie wielkich powstań narodowych w okresie zaborów i zmagania o niepodległość w I Wojnie Światowej; wróciło ono ponownie na mapę Europy w wyniku walk we wrześniu 1939 r., bojów formacji polskich na Zachodzie i Wschodzie w czasie całej II Wojny, masowego ruchu oporu w kraju w ramach Armii Krajowej w czasie okupacji hitlerowskiej oraz niebываłych ofiar swych najlepszych córek i synów w okresie deportacji na Wschód w czasie wojny i prześladowań w kraju w epoce stalinowskiej, jak też internowania działaczy związkowych w czasie niedawnego stanu wojennego.

Dlatego pierwszym naszym obowiązkiem jest utrwalenie powyższych tradycji - miłości i gotowości do poświęceń na rzecz ojczyzny - w świadomości społecznej, programie wychowawczym młodych pokoleń, jak też dokumentacji naukowej i popularnej.

29. Uznając demokrację za podstawę funkcjonowania państwa, nie można zapominać o jej możliwych wypaczeniach i słabościach. Jak mówi program S.P. z 1945 r., nie stanowi o niej wyłącznie zasada rzędów większości, skoro i hitleryzm doszedł do władzy drogą większości, czyli dzięki mechanizmowi powszechnego głosowania.

Podobnie Papież Jan Paweł II stwierdza w ostatniej Encyklice z 1991 r., że demokracja bez systemu wartości łatwo przemienia się w jawny lub zakamuflowany totalitaryzm /s. 66/. Wypaczenia demokracji polegają na tym, że niekiedy postulaty społeczeństwa rozpatruje się nie przy użyciu kryteriów sprawiedliwości i moralności, ale raczej biorąc pod uwagę siłę wyborczą lub finansową stojących za nimi grup /s.68/. Dlatego demokracja prawdziwa musi łączyć się z uznaniem praw człowieka i obywatela, rozpoczynając od prawa do życia nie narodzonych /s. 67/.

30. Przedkładając powyższe miarodajne wypowiedzi na język praktyki, można mówić o dwu przeciwstawnych koncepcjach demokracji:
- a/ Demokracji, nazwijmy ją ogólnie typu rzeczowego lub rynkowego w którym o wyniku wyborów powszechnych decyduje głównie siła ekonomiczna i finansowa poszczególnych klas, warstw i grup społecznych, uzupełniona współcześnie przez ich quasi-monopolistyczną pozycję we władaniu podstawowymi ogniwami środków masowego przekazu, tj. radiem, telewizją i prasą.
 - b/ Demokracji, nazwijmy ją z kolei typu osobowego lub równościo-
wego, w którym realizowana jest rzeczywiście zasada "jedna osoba - jeden głos", a wszystkie kierunki i opcje społeczno-polityczne mają jednakowy dostęp do środków masowego przekazu.
- Nawiązując do zarysowanego wyżej systemu naczelnych wartości, celów i zasad - pierwszy typ demokracji będzie się łączył z samym powstawaniem gospodarki rynkowej, podczas gdy drugi można uznać za odpowiadający zaawansowanym etapom realizacji wartości i zasady rozwoju /we wszystkich dziedzinach życia/.
31. Dalsza konkretyzacja pojęcia i systemu demokracji musi prowadzić do właściwego określenia zasad funkcjonowania stronnictw i partii politycznych oraz innych organizacji obywateli o charakterze społeczno-politycznym, ze szczególnym uwzględnieniem sposobu finansowania powszechnych kampanii wyborczych.

Jest to dlatego problem kluczowy, iż tzw. umowa okrągłego stołu z początków 1989 r., otwierająca proces przeobrażeń ustrojowych, była mało demokratyczną umową tylko między dwoma obozami politycznymi, tj. dawną koalicją PZPR-owską i nową tzw. solidarnościową. Poza układem pozostawione zostały pozostałe siły polityczne, ze szczególnym uwzględnieniem tzw. stronnictw historycznych, jak nasze S.P., które zostały w swoim czasie zniszczone w

drodze prześladowań więziennych i innych rodzajów politycznego unicestwienia ich czokowych działaczy.

W konsekwencji też i organizacja wyborów parlamentarnych z października 1991 r. była dość blisko wspomnianemu modelowi demokracji typu rzeczowego lub rynkowego, pomimo formalnego przyjęcia przez Sejm nowej Ustawy o partiach politycznych, z lata 1990 r.

Wskutek powyższego, kluczem do dalszego postępu na drodze realizacji właściwego modelu demokracji, musi być podjęcie prac nad nowelizacją ustaleń tej Ustawy, łącznie z zasadami finansowania powszechnych kampanii wyborczych, tj. tak parlamentarnych, jak samorządowych. Podstawami tej nowelizacji powinna być pełna jawnosc źródeł finansowania bieżącej działalności wszystkich partii, jak też możliwie znaczny i jednakowy procentowo dostęp wszystkich sił politycznych do publicznych środków finansowych na cele wyborcze, jak też do publicznych środków przekaza.

32. w dziedzinie funkcjonowania naczelnych władz w państwie utrzymanie instytucji Senatu uznajemy za uzasadnione tylko w przypadku jeśli podstawą jego wyboru byłyby inne zasady niż obowiązujące przy wyborach do Sejmu. W szczególności instytucję tę widzimy w postaci Izby Samorządowo-Zawodowej, stanowiącej nadbudowę nad tradycyjnie postulowanymi przez naukę chrześcijańsko-społeczną reprezentacjami pracy i kapitału /własności/ o charakterze korporacyjnym. Tego ostatniego określenia nie należy w żadnym razie wiązać z jego karykaturą we włoszech okresu B. Mussoliniego, lecz ze znacznie wcześniejszymi postulatami uczonych katolickich jeszcze z okresu ukazania się pierwszej encykliki społecznej Kościoła w 1891 r.

W odniesieniu do funkcjonowania Sejmu za pożądane uznać należy określenie progu popularyzacji poszczególnych komitetów wyborczych na 3-4% głosów, aby nie dopuścić do nadmiernej atomizacji tej izby.

Instytucja prezydenta R.P. nie może kolidować z uprawnieniami rzędu, którego władza, jak i odpowiedzialność powinny być możliwie daleko idące. Poza funkcjami reprezentacyjnymi, prezydent powinien odgrywać również rolę arbitra w ściśle określonych w konstytucji sytuacjach kryzysowych. W równie określonych momenta istotną rolę pełnić powinna instytucja powszechnego referendum, uruchamiana na wniosek naczelnych organów państwa lub odpowiednio liczonej grupy obywateli, wypowiadających się w tym przedmiocie na piśmie.

Natomiast za niewskazaną uznać należy nadmierną rozbudowę kancelarii Prezydenta, dublującą pracę rządu i pochłaniającą zbyt wiele środków materialnych i etatów osobowych.

33. Samorząd terytorialny i społeczno-gospodarczy

Jak stwierdzał już program S.P. z 1945 r., Stronnictwo dąży do pełnego rozwoju samorządu terytorialnego, społeczno-gospodarczego i kulturalno-wychowawczego - jako głównej podstawy demokracji. Samorzady te winny przejąć z rąk państwa wszystkie funkcje, które mogą być spełniane przez mniejsze grupy społeczne, zgodnie z - podstawową dla chrześcijańskiej myśli społecznej - zasadą pomocniczości.

W przekroju terytorialnym stosunki między samorządem terenowym a administracją terenową powinny być analogiczne, jak między parlamentem i rządem na szczeblu centralnym. Oznacza to, że wybrana przez ogół mieszkańców danego terenu reprezentacja powołuje

swój aparat wykonawczy.

Do rządu należeć powinna z kolei kontrola działalności samorządów terenowych, czy działają one zgodnie z ogólnym interesem państwa oraz zamieszkujących na danym obszarze obywateli.

Uznając konieczność rewizji podziału administracyjnego w kraju, zbyt radykalnie zmienionego w epoce pozornych sukcesów ekipy E. Gierka, należy jednocześnie wypowiedzieć się za jego etapowością, aby ponownie nie powodować nadmiernych kosztów zbyt daleko idących reform.

Jak z kolei stwierdza program z 1945 r., kolejny rodzaj samorządu, typu socjalno-gospodarczego, powinien być powszechny przymusowy, posiadać charakter publiczno-prawny oraz opierać się na równym przedstawicielstwie pracy i kapitału /czyli zasadzie korporacyjnej/.

Za jego uzupełnienie należy uznać różne rodzaje samorządu kulturalno-wychowawczego, jnp. Izby Lekarskie, Adwokackie, czy Nauki, Kultury i Edukacji, których jednym z głównych zadań powinna być dbałość o odpowiednie przygotowanie kadr zawodowych i wysoki poziom ich etyki profesjonalnej.

34. Z pozostałych instytucji ustroju politycznego na pierwszym miejscu wyeksponować należy rolę kościoła i innych instytucji wyznaniowych.

Jak stwierdza ponownie program z 1945 r., kościół rzymsko-katolicki rządzić się winien własnymi prawami - przy ustalaniu jego stosunku do państwa w układzie ze Stolicą Apostolską. Kościół musi mieć zagwarantowane prawo nauczania i najgłębiej pojętej opieki duszpasterskiej, wpływ na podstawy moralnego życia

rodzinnego i na wychowanie religijne w szkole.

Również pozostałe wyznania religijne muszą mieć zagwarantowane prawo do nieskrępowanej działalności wyznaniowej, praktyk religijnych i szerzenia swej nauki.

Podobnie jak mniejszości religijne, także wszystkie pozostałe rodzaje mniejszości, z narodowymi i etnicznymi na czele, powinny mieć zagwarantowane pełne prawa obywatelskie. W szczególności dotyczy to ich uprawnień do prowadzenia szkół różnych szczebli, używania języków narodowych, kontynuowania tradycji kulturowych oraz zrzeszania się w odpowiednie organizacje i ich związki.

V. System gospodarczy

35. Podstawą systemu gospodarczego jest określenie stosunku do prawa i instytucji własności. W tej dziedzinie chrześcijańska etyka społeczna już od czasów najdawniejszych stwierdzała, iż - niezależnie od uznania własności prywatnej za podstawę istnienia społeczeństwa - "bogaci powinni czuć się tylko szafarzami skarobu biednych". Stąd pochodzi nauka św. Tomasza z Akwinu i innych czczonego moralistów - o prywatnym charakterze posiadania /possessio/ oraz wspólnym, społecznym pożytku /usus/, płynącym z własności).

konkretyzując te generalne założenia, program S.P. z 1945 r. stwierdzał, że stoi na gruncie własności indywidualnej, jako podstawy ustroju gospodarczo-społecznego. Własność ta jest jednak wtedy uzasadniona, gdy stanowi podstawę dla twórczej działalności jednostki, z pożytkiem dla niej i dla narodu. Jeśli tej misji nie spełnia, staje się szkodliwym pasożytem. Własność sama jest instytucją społeczną i celom społecznym winna służyć. Państwo ma tedy obowiązek ochrony własności przed zamachami na nią, ale zarazem i prawo kontroli, czy użytkowanie własności przez jego

obywateli jest zgodne z moralnością i dobrem narodu. Dlatego program z 1945 r. wypowiadał się przeciwko własności anonimowej, prywatnym monopolom i kartelom.

36. Aktualne stanowisko ChDSF, w odniesieniu do najbardziej generalnego określenia postulowanego systemu gospodarczego, łączy się, jak to było już sygnalizowane, z koncepcją SGR - społecznej gospodarki rynkowej.

Po raz pierwszy została ona sformułowana w RFN w latach 1947-48 przez A.Müller-Armacka, współpracownika ówczesnego Ministra Gospodarki L.Ernharda, jednego z przywódców tamtejszej CDU /Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej/, będącego głównym realizatorem tejże koncepcji. RFN-owski sposób rozumienia SGR można związać z trzema jej głównymi cechami: a/ walką z monopolizacją, czyli pozytywnie - ochroną rynku i konkurencji;

b/ ochroną pracy i płac, między innymi przez rozwijanie instytucji arbitrażu społecznego;

c/ redystrybucją socjalną - na rzecz kręgów słabszych ekonomicznie - w oparciu o progresywne opodatkowanie dochodów.

Podczas gdy określenie RFN-owskie łączy się ze swoistym wąskim sposobem rozumienia koncepcji SGR, to szerokie jej rozumienie stanowi wynik wkładu dorobku teoretycznego i doświadczeń praktycznych także innych, wysoko rozwiniętych krajów zachodnich; w ich ramach za szczególnie interesujące można uznać tezy kierunków, zbliżonych w praktyce do stanowiska liberalizmu społecznego, rozwijane zwłaszcza we Francji przez b.prezydenta V.Giscard d'Estaing oraz w Stanach Zjednoczonych przez Daniela Bella, przewodniczącego tamtejszej Komisji Roku 2000.

37. Rozmówca w swej ostatniej encyklice z 1991 r. Papież nie zajmuje się bezpośrednio całościową koncepcją SGR, to formułuje on jednak szereg ważnych stwierdzeń, zmierzających w jej kierunku, jak niżej:

- 1/ Uznaje, że na określenie zmodyfikowanego modelu kapitalizmu, jaki proponuje w Encyklice, lepszymi nazwami byłyby następujące: gospodarka /ekonomia/ przedsiębiorczości, rynku /rynkuwa/, czy po prostu wolna /s. 60/.
- 2/ Stwierdza, iż państwo powinno kierować funkcjonowaniem rynku ramach ekonomii /gospodarki/ społecznej - w obrębie poszczególnych państw, jak poprzez wspólną interwencję na płaszczyźnie międzynarodowej /s. 74/.
- 3/ W sytuacjach szczególnie trudnych państwo może pełnić różne funkcje zastępcze, czyli ingerować w gospodarkę dalej niż w warunkach normalnie funkcjonującej gospodarki rynkowej krajów wysoko rozwiniętych /s. 69/.

38. Nasza własna interpretacja pojęcia SGR łączy się tak z polskimi doświadczeniami historycznymi, jak właśnie powyższymi stwierdzeniami Encykliki. Jak już było sygnalizowane, dawniejsze doświadczenia prowadzą nas do formuły N-P-R, jako wytycznej, dotyczącej treści przeciwwagi "S", czyli zakresu interwencji państwa w obronie gospodarki i społeczeństwa - przed nadużyciami żywiołu rynkowego, korzystnego przede wszystkim dla najsilniejszych.

Swoiste, wymienione w encyklice, funkcje zastępcze państwa, wiążą się z szerszym zakresem - tak jego interwencji, jak własności publicznej; wynikają one w naszych warunkach z niskiego /i jeszcze stale obniżającego się/ poziomu rozwoju gospodarczego stanu zastanego /w dziedzinie struktury gospodarki oraz uprawni

socjalnych obywateli/. Dlatego długookresowe zbliżanie się Polski do modelu wysoko rozwiniętych krajów EWG, który to model można uznać za reprezentujący najogólniejsze cechy liberalizmu społecznego, musi zaczynać się w ramach modelu posiadającego wiele cech zachodniej socjaldemokracji. Sposób rozumienia tego modelu może być określony jako łączący się z zasadą asymetrii rozwiązań, a przejścia z obecnego do przyszłego - z zasadą etapowości /czyli stopniowej realizacji/.

39. Z dwu wielkich programów, jakie muszą być w tym celu realizowane, krótko tylko zajmijmy się planem stabilizacji gospodarki, by nieco bardziej skupić się na tematyce transformacji systemowo-własnościowej.

Plan stabilizacyjny był, w obu poprzednich ekipach rządowych po 1989 r., identyfikowany z osobą wicepremiera L. Balcerowicza, znajdując się stale w ogniu daleko idącej krytyki, wychodzącej z bardzo różnych przesłanek. Aby nie popaść w żaden rodzaj stronniczego podejścia do tego planu, należy uwzględnić pewne fundamentalne założenia programu rządu jeszcze T. Mazowieckiego z października 1989 r. Jego najważniejsze założenie zostało sformułowane w ten sposób, iż tylko przy pomocy opisanych - w tymże programie - działań stabilizacyjnych, połączonych z przemianami systemowymi, można oczekiwać realnej pomocy zagranicznej.

Dlatego uważamy, że przedmiotem sporu nie powinny być powyższe kierunkowe zadania - stabilizacja i transformacja systemowa - lecz jedynie sposoby oraz tempo ich realizacji.

W zakresie sposobów realizacji planu stabilizacyjnego należy stwierdzić, że sytuacja każdego kraju, jak Chile, Brazylii czy Polski jest inna - i dlatego w obronie planu można stwierdzić, że nieuniknione jest każdorazowe korzystanie z empirycznej metody

"prób i błędów". Niedopuszczalne było tylko trzymanie się przez L. Balcerowicza przyjętych schematów rozwiązań, gdy przyczyny tych błędów zostały już wyjawnione i szeroko uświadomione - tak węższe opinii fachowej, jak szerokiej publicznej. Dotyczy to, jak powszechnie wiadomo, nadmiernie restrykcyjnej polityki podatkowej i kredytowej oraz nadmiernie liberalnej importowej i celnej - szczególnie szkodliwej dla przedsiębiorstw sektora publicznego, rolnictwa i drobnej wytwórczości pozarolniczej.

40. Niezłe już uświadomionym i dość powszechnie już krytykowanym błędom planu stabilizacyjnego towarzyszą mniej uświadamiane i dlatego tym bardziej niebezpieczne - fałszywe założenia dotyczącego czasowego programu transformacji systemowej.

Ten ostatni stanowił przedmiot obowiązującej Ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych z lipca 1990 r., która wymaga nowelizacji do ram szerszej ustawy o przekształceniach własnościowych w gospodarce. Nowa ustawa powinna być pisana w sposób w dużym stopniu odwrotny do istniejącej, to znaczy kończyć się, a nie zaczynać od prywatyzacji.

Zawartość znowelizowanej ustawy należy zgodnie z programem ChDSE, związać z trzema wyraźnymi jej elementami:

1/ Komercjalizacją przedsiębiorstw państwowych - nie tylko jako krótkotrwałym okresem przejściowym do samej prywatyzacji, lecz także jako - mniej lub bardziej - trwałym systemem zarządzania sektorem publicznym gospodarki.

2/ Przekształceniami własnościowymi, idącymi po linii zamiany części dotychczasowej własności państwowej ogólnonarodowej w różnego typu zdecentralizowaną współwłasność, włączającą do działania różnego rodzaju siły społeczne, pracownicze i obywatelskie:

a/ współwłasność zbiorową - samorzędu terytorialnego, akcjonariatu pracowniczego tzw. zbiorowego, czyli zarogowego oraz organizacji spółdzielczych;

b/ współwłasność indywidualną - zwykłego akcjonariatu pracowniczego i rolniczo-obywatelskiego.

3/ Właściwa prywatyzacją, rozpoczynając od niezwykle trudnego problemu wyceny istniejącego majątku przedsiębiorstw.

W ostatnim punkcie /3/ koło logicznego rozumowania zamyka się. Podobnie jak symboliczną uszkodzoną maszynę można sprzedać tylko za bezcen, tak istniejący majątek dotychczasowych przedsiębiorstw państwowych będzie mógł być prawidłowo wyceniony dopiero po wprowadzeniu systemu pełnej komercjalizacji tych przedsiębiorstw. Pojęcie to należy rozumieć jako maksymalne zbliżenie sposobu zarządzania przedsiębiorstwami do systemu, obowiązującego w prywatnych spółkach kapitałowych, pracujących w warunkach wolnokonkurencyjnej gospodarki rynkowej /podobnie jak to miało miejsce w bardzo postępowym systemie, istniejącym w tej dziedzinie w Polsce okresu międzywojennego i obecnie - w wielu krajach zachodnich/.

41. Powyższą rozbudowę programu transformacji systemowej łączymy tylko z przedsiębiorstwami największymi, bądź średnimi o tzw. znaczeniu strategicznym /tj. reprezentującymi przemysł obronny, działy energetyczno-infrastrukturalne, kopalnictwo szczególnie ważnych surowców i niektóre inne/. Przedsiębiorstwa drobne i średnie, zwłaszcza w sferze handlowo-usługowej, powinny być prywatyzowane jak najszybciej, jedynie przy przestrzeganiu zasad prawidłowej ich wyceny.

Z zakresu szybkiej, czy też tzw. przyspieszonej, prywatyzacji powinny być jednak wyłączone nie tylko przedsiębiorstwa naj-

większe i tzw. strategiczne, lecz także prywatyzowane w szczególny sposób, związany z darmowym rozdawnictwem tzw. bonow, czy też akcji prywatyzacyjnych.

Krytyczny, jeśli nie wręcz negatywny stosunek do tej formy prywatyzacji, opracowywanej w szczególności przez ekspertów zagranicznych, umotywowany jest dwoma następującymi względami:

- 1/ Forma ta nic nie wnosi, z punktu widzenia łagodzenia największych bolączek naszej gospodarki, tj. braku środków na rozwój, postęp techniczny i modernizację istniejącego aparatu produkcyjnego, chociażby zapobieżenia jego postępującej dekapitalizacji i nawet zmniejszenia rosnącego deficytu budżetowego.
- 2/ Doprowadzi ona do wyprzedaży przez spauperyzowane społeczeństwo uzyskanych tytułów własnościowych kapitałowi prywatnemu, przede wszystkim zagranicznemu /w sposób legalny lub na tzw. czarnej giełdzie/, który to kapitał w ten sposób obejmie we władanie znaczną część gospodarki polskiej za bezcen i w sposób zupełnie nie kontrolowany.

42. Kwestia kontrolowanego i tym bardziej, racjonalnie programowanego procesu prywatyzacji, wymaga odegrania w pierwszym, kilkuletnim etapie tego procesu, wiodącej w nim roli przez odpowiedzialnych, wielkich kontrahentów krajowych - wobec partnerów zagranicznych.

Dlatego w znówelizowanej ustawie o przekształceniach własnościowych /prywatyzacji/ powinny być przyjęte pewne generalne rozwiązania, obowiązujące w punkcie wyjścia. Przedsiębiorstwa największe i niektóre średnie o tzw. strategicznym znaczeniu powinny być ujęte w następujące grupy własności publicznej:

- 1/ Sektor publiczny o charakterze w zasadzie trwałym, obejmujący wspomniane przedsiębiorstwa o znaczeniu tzw. strategicznym. Za

konieczne uznać należy utrzymanie ich uspołecznionego charakteru własności - z przesunięciem tylko części akcji na samorząd terytorialny, akcjonariat pracowniczy tzw. zbiorowy /załogowy/ oraz eksperymentalny akcjonariat indywidualny.

- 2/ Sektor półpubliczny o charakterze w zasadzie przejściowym, łączący się z pewnym progiem wielkości przedsiębiorstw /np. 500 do 1000 pracowników na jedną zmianę/.
- 3/ Sektor komunalny typu mieszanego, między charakterem trwałym i przejściowym, tj. mogący obejmować tak średnie przedsiębiorstwa o charakterze strategicznym, jak większe, mogące być przedmiotem stopniowej prywatyzacji.
- 4/ Sektor spółdzielczy oraz reprezentowany, przez zbliżone do niego, spółki pracownicze.

W posiadających, w największym stopniu, charakter przejściowy sektorach /2/ i /3/, tj. półpublicznym i komunalnym, udział kapitału zagranicznego powinien być w pierwszym okresie prywatyzacji ograniczony do pułapu 49% ogółu akcji. Wynika to z konieczności planowego /programowanego/ charakteru procesu prywatyzacji, w ramach którego różne podmioty uspołecznione muszą razem prezentować i bronić interesów gospodarki polskiej - do czasu, gdy zadania tego nie będzie mogła w odpowiedzialny sposób przejąć sama poliska klasa średnia i stworzone przez nią samorządowe organizacje /jnp. podobny do międzywojennego Związek Przemysłu Polskiego lub tp./.

43. Określając w sposób tak możliwie dokładny system przekształceń własnościowych w punkcie wyjścia, tj. w okresie ich pierwszego etapu w latach najbliższych, konieczne jest zakończenie tego tematu pożądanym obrazem sytuacji w dalszej perspektywie czasu-

wej, w której powinniśmy zrealizować zaawansowany model systemu SGR - Społecznej gospodarki rynkowej.

W długim okresie czasu należy uznać za pożądane zarówno dążenie do dominacji sektora prywatnego, połączone ze zmniejszeniem ogólnych rozmiarów różnych sektorów publicznych i uspołecznionych, jak też przekształcanie wewnętrznej struktury tych ostatnich. Powinno to polegać na ich przechodzeniu z działalności produkcyjnej na infrastrukturalną i użyteczności publicznej.

Perspektywiczna, wielosektorowa struktura własnościowa gospodarki polskiej, połączona z pełnym rownouprawnieniem wszystkich rodzajów własności, wymaga opracowania pewnych obiektywnych kryteriów, regulujących odpowiednio proporcje liczbowe. Nie mogą one polegać na przyjęciu nowych dogmatów skrajnie liberalnych, jakie propagowały dwie poprzednie ekipy rządowe, zastępujących dawne dogmaty z okresu tzw. realnego socjalizmu, lecz opierać się na szerokim, obiektywnym rachunku społeczno-ekonomicznym.

Ten ostatni musi uwzględnić, poza krotkookresową rentownością, czyli aktualną stopą zysku, przewidywaną rentowność długookresową oraz koszty społeczne i ogólnonarodowe, związane z procesem prywatyzacji.

Rentowność długookresowa wiąże się przede wszystkim z prognozowanymi nakładami na modernizację istniejącego aparatu wytwórczego, obniżającymi aktualną stopę zysku /dywidendę/, jaka może być rozdzielona od razu między akcjonariuszy /ale zwiększającymi tę dywidendę w przyszłości/.

Koszty społeczne łączą się w pierwszym rzędzie z koniecznością zwiększenia opodatkowania także ludności pracującej najemnie. Ta ostatnia będzie musiała pokryć ubytek wpływów budżet-

towych, spowodowany brakiem tzw. dywidendy społecznej, wliczanej przez dawne przedsiębiorstwa publiczne do Skarbu Państwa /która zamieni się w zwykłą dywidendę, zasilającą konta prywatnych podmiotów gospodarczych/.

Dalsze koszty społeczne wiązać się będą z - co najmniej - zmniejszonymi świadczeniami socjalnymi prywatnych zakładów na rzecz swych pracowników, jak też ograniczonymi uprawnieniami związków zawodowych i samorządu pracowniczego.

Koszty ogólnonarodowe polegają przede wszystkim na ograniczeniu zdolności importowych, a więc i w konsekwencji możliwości produkcyjnych gospodarki narodowej. Będzie to spowodowane przez wywóz zysków dewizowych za granicę przez obce podmioty gospodarcze, nie zawsze zainteresowane sprowadzaniem wysoko wydajnych elementów produkcyjnych z zagranicy.

Biorąc pod uwagę powyższe względy oraz fakt niskiej zamożności społeczeństwa polskiego, nie dysponującego poważniejszymi nadwyżkami na cele wykupu akcji, proces prywatyzacji musi być przeprowadzony ostrożnie i w okresie dość długim:

- a/ po praktycznym wykorzystaniu wszelkich możliwości usprawnienia istniejącego sektora publicznego;
- b/ po wykazaniu przez wspomniany rachunek społeczno-ekonomiczny, że korzyści prywatyzacji będą przeważały nad wszelkimi, bezpośrednimi oraz pośrednimi, kosztami i stratami.

Dlatego przedstawiony program przekształceń własnościowych należy zakończyć przypomnieniem starej maksymy: Najpierw pomóż sobie sam, a później ci wszyscy pomogą. Potwierdzeniem tej prawdy jest wysoce niezadowolający stan większości gospodarstw narodowych krajów tzw. III Świata, charakteryzujących się często zdecydowaną przewagą gospodarki prywatnej oraz wysokim udziałem kapitału zagranicznego.

44. Rezygnując z wchodzenia w szczegółowe problemy rozwoju poszczegól-
nych działów gospodarki narodowej, jedyny wyjątek należy u-
czynić dla rolnictwa. Ze względu na jego słabszą siłę ekonomicz-
ną - w porównaniu ze skoncentrowanym, państwowym przemysłem -
było ono w okresie PRL przedmiotem stałej dyskryminacji w sferze
warunków wymiany z tym ostatnim, a w szczególności polityki cen
jak też cierpiało z powodu niedostatecznej pomocy państwa w za-
kresie rozwoju wszelkich rodzajów infrastruktury na terenach
wiejskich. Po 1989 r. utrzymuje się niekorzystna dla rolnictwa
polityka państwa w dziedzinie cen artykułów rolnych i środków
produkcji dla rolnictwa; rolnictwo ma też utrudniony dostęp do
kredytów bankowych, jak też poddane jest zalewowi importu pro-
duktów żywnościowych z krajów EWG, prowadzących wysoce zaawan-
sowaną politykę protekcyjną wobec własnej produkcji rol-
nej.

Z powyższych względów, poruszony w rozdz. III problem funkcji
ochronnych wewnętrznych, zmierzających do łagodzenia skutków
nierównej siły ekonomicznej, powinien być rozwinięty w odniesie-
niu do rolnictwa do ram kompleksowego programu rozwoju tego
kluczowego działu gospodarki narodowej. Wymagać to będzie, jak
nie podobnie jak w wielu krajach zachodnich, stosowania niższych
stóp opodatkowania i ulg podatkowych, przyznawania dotacji bu-
dżetowych i reglamentacji niektórych cen, udzielania preferen-
cyjnych kredytów lub tylko ich gwarantowania, wreszcie wzmocnie-
nia zacofanych regionów rolnych większymi nakładami państwa na
rozwój ich infrastruktury /ekonomicznej i społecznej/. Tego
rodzaju program pomocy państwa powinien z kolei stać się katali-
zატorem procesów przebudowy i modernizacji gospodarstw przez

samych rolników, których poważna część będzie musiała przejść stopniowo do zawodów pozarolniczych.

VI. Polityka społeczna

45. Ponieważ w dotychczasowych tezach było już dużo mówione o celach i potrzebach społecznych /socjalno-kulturalnych/, w rozdziale obecnym więcej miejsca poświęcone będzie środkom ich zaspokojenia.

Odnosnie do celów i potrzeb wskazane jest dokonanie tylko kilku następujących stwierdzeń uzupełniających:

1/ Nawet przy uznaniu, iż zakres społeczno-socjalnych uprawnień obywateli byłej PRL był zbyt szeroki, w sensie wykraczania poza rzeczywiste możliwości gospodarki narodowej, proces ograniczania tych uprawnień nie może być zbyt gwałtowny.

Nie wytrzyma tego ani sama ludność pracująca /której płace realne uległy już znacznemu zmniejszeniu/, ani odpowiednie instytucje i działy usług społecznych /których części pracownikom musiałoby grozić nagłe zwolnienie z pracy/.

2/ W warunkach wieloletniego przyzwyczajenia społeczeństwa polskiego do odnośnych świadczeń i usług oraz wysokiego ogólnie ich stanu w krajach wysoko rozwiniętych - niemożliwe jest zrezygnowanie z pewnego minimum cywilizacyjnego w tej dziedzinie, jeśli Polska nie ma spaść do roli spóźnionego w rozwoju kraju tzw. III lub nawet IV świata.

46. Minimum cywilizacyjne świadczeń i usług społecznych powinno być zaproponowane w szczególności przez odpowiednie zespoły ekspertów /krajowych/, wykorzystujących metodykę opracowanych wcześniej kategorii minimum socjalnego i ostatecznie nawet maksimum so-

cialnego - w sferze indywidualnych dochodów obywateli.

Są to kategorie sprzężone ze sobą w różny sposób:

- 1/ Wysokość minimum socjalnego dochodów - im jest ona bardziej znaczną, pozwala na ustalenie minimum cywilizacyjnego świadczeń i usług społecznych na poziomie skromniejszym - i odwrotnie.
- 2/ Poziom minimum socjalnego zależy podobnie w sposób odwrotnie proporcjonalny od ustalenia pułapu odpowiedniego maksimum. To ostatnie może oznaczać bądź całość dopuszczalnej granicy dochodów indywidualnych, bądź - w sposób bardziej prawidłowy - tylko część tych dochodów przeznaczoną na indywidualną konsumpcję. Środkiem realizacyjnym tej kategorii polityki społecznej powinna być głównie polityka podatkowa - ostro progresyjna w zakresie dochodów przeznaczonych na indywidualną konsumpcję, a łagodnie traktująca lub nawet w ogóle zwalniająca od opodatkowania dochody, przeznaczone na inwestowanie /stwarzające nowe miejsca pracy/ oraz cele społeczne /np. fundacje o charakterze społeczno-socjalnym, naukowym lub kulturalnym/.

Wszystkie te instrumenty wynikające^{go} stąd uspołecznienia dochodów należy uznać za szczególnie pożądane z punktu widzenia założeń chrześcijańskiej nauki społecznej, będącej jedną z głównych podstaw programu ChDSP.

47. O ile tezy programowe poprzedniego rozdziału V mogły być czasami odczytywane jako nie zawsze dostatecznie udokumentowana obrotowa stanu posiadania własności publicznej /co najmniej w najbliższym okresie prywatyzacji/, to obecnie uzupełnić je trzeba o odpowiednio rozbudowane, równoległe obowiązki tejże własności.

Punktem wyjścia dla określenia źródeł finansowania świadczeń polityki społecznej w Polsce nie może być ich charakter w krajach rozwiniętego zachodu, polegający na decydującej roli wpływów podatkowych. Te ostatnie nie mogą u nas pełnić tej funkcji jeszcze przez dość długi czas - z następujących przyczyn:

- 1/ W przypadku, gdy chodzi o podatki od ludności, gdyż społeczeństwo polskie jest już i tak nadmiernie spauperyzowane.
- 2/ W przypadku podatków od podmiotów gospodarczych krajowych - prywatnych i publicznych - gdyż muszą one akumulować środki na cele inwestycji, tworzących nowe miejsca i zapobiegających bezrobociu.
- 3/ W sytuacji opodatkowania podmiotów gospodarczych zagranicznych - gdyż podmioty te przeniosą się do krajów o niższej stopie opodatkowania.

W tych warunkach jednym z głównych źródeł finansowania świadczeń i usług społecznych musi być oprocentowanie netto, czyli tzw. dywidenda społeczna, jaką powinny przynosić akcje przedsiębiorstw publicznych /różnego typu/.

48. Typy, czyli rodzaje przedsiębiorstw publicznych i uspołecznionych, jakie powinny być brane pod uwagę w trakcie procesu przekształceń własnościowo-systemowych, wymieniliśmy już wyżej w rozdz. V, zaliczając do nich:

- 1/ Własność państwową Skarbu Państwa o charakterze ogólnonarodowym
- 2/ Współwłasność zbiorową samorządu terytorialnego, czyli tzw. własność komunalną.
- 3/ Współwłasność akcjonariatu pracowniczego tzw. zbiorowego, czyli załogowego.

Ad 1/. Własność ogólnonarodowa powinna, z jednej strony, mieć decydujący udział w ramach postulowanego wyżej 51%-wego pakietu akcji wielkich podmiotów krajowych, gdyż głównie Skarb Państwa jest w stanie docenić wymogi rachunku ekonomicznego na długą metę, związane z gromadzeniem środków na postęp techniczny i inwestycje /przypominamy, że chodzi tu tylko o przedsiębiorstwa największe i średnie o znaczeniu tzw. strategicznym, nie podlegające procesowi prywatyzacji w trybie możliwie szybkim/.

Z drugiej strony Skarb Państwa powinien zrezygnować w sposób nieodpłatny z pewnej części swoich akcji - na rzecz pozostałych dwu podmiotów o charakterze zdecentralizowanym i uspołecznionym /zbiorowym/.

Ad 2/. Przekazanie części akcji na rzecz samorządu terytorialnego jest konieczne ze względu na chroniczny brak środków tegoż samorządu - tak na rozwój /inwestycje/, jak na finansowanie bieżącej działalności komunalnych zakładów użyteczności publicznej oraz placówek, świadczących usługi społeczne /jak szkoły, przychodnie lekarskie i szpitale/.

Ad 3/. Jeszcze bardziej drastyczna sytuacja występuje w dziedzinie braku środków na utrzymanie, bardzo rozbudowanej w okresie PRL, działalności socjalno-bytowej zakładów pracy. Dlatego w Programie proponuje się przekazanie odpowiedniego pakietu akcji na rzecz instytucji akcjonariatu zbiorowego, czyli załogowego, którego podmiotem zarządzającym byłyby władze, wybieralnego przez załogę, samorządu pracowniczego.

49. Za szczególnie ważną uznać należy tę ostatnią nową instytucję - akcjonariatu zbiorowego. Od strony polityki społecznej nie byłaby to akcja wyłącznie jednokierunkowa, gdyż uzyskanie części akcji

przez samorząd łączyłoby się z podjęciem się przezeń obowiązku prowadzenia, z uzyskanej z tych akcji tzw. dywidendy społecznej, upadającej obecnie zakładowej działalności socjalnobytowej. Od strony usprawnienia systemu zarządzania przedsiębiorstwami publicznymi, czyli modelu ich tzw. komercjalizacji, mógłby wchodzić drugi warunek, co najmniej w najtrudniejszym okresie najbliższym, zawarcia swoistej umowy społecznej, dotyczącej dobrowolnej likwidacji tzw. Trójkąta Bermudzkiego. Pod tym ostatnim terminem rozumie się w bieżącej publicystyce zjawisko blokowania racjonalizacyjnych decyzji Dyrekcji przedsiębiorstw - przez istniejące uprawnienia w zarządzaniu, jakimi dysponują samorząd załogi i związki zawodowe. Dzięki tego typu umowie odpadłby jeden z ważniejszych argumentów, przemawiających dotychczas za choćby jak najmniej racjonalną prywatyzacją.

50. Uznając i popierając społecznie postępowy charakter zwykłego akcjonariatu pracowniczego tzw. indywidualnego, ChDSP stoi na stanowisku, że jego rozwój nie może być zbyt przyspieszany. Wynika to z faktu, iż nawet w krajach wysoko rozwiniętych nie jest to z reguły proces żywiołowy, lecz raczej wspomagany /wymagający odpowiednich ulg podatkowych i udzielania preferencyjnego kredytu na wykup akcji/.

Z tych samych względów ChDSP zajmuje ostrożne i krytyczne stanowisko wobec tzw. prywatyzacji darmowej w postaci bonów, czy też akcji obywatelskich.

Przy tak dramatycznym braku środków na inwestycje służące modernizacji aparatu produkcyjnego oraz tworzeniu nowych miejsc pracy, nie stać nas, obecnie i jeszcze przez długi czas, na realizację eksperymentów społecznych, których nie forsują nawet najbogatsze kraje zachodnie.

Wiąże się to tym bardziej, z będącym głównym przedmiotem obecnego rozdziału, chronicznym deficytem środków - tak na rozwój sieci placówek, jak bieżące utrzymanie niezbędnych instytucji i zakładów, świadczących usługi społeczne.

Jak widać z powyższego, program ChDSP przewiduje bardzo konkretne - i niemożliwe do zastąpienia na razie niczym innym - wykorzystanie tzw. dywidendy społecznej, jaka powinna być wypracowywana przez prawidłowo zarządzane, tzw. skomercjonalizowane przedsiębiorstwa publiczne.

W sytuacjach trudnych na cele polityki społecznej powinny być przeznaczane także wpływy, uzyskiwane przez Skarb Państwa z prywatyzacji, ponownie - przy przestrzeganiu prawidłowych reguł wyceny istniejącego majątku państwowego.

Trzecim wreszcie źródłem pokrycia kosztów świadczenia niektórych usług, jnp. lecznicze, mógłby być stopniowo system odpowiednich ubezpieczeń, pokrywanych ze składek pracowników i pracodawców.

51. Podobnie jak w poprzednim rozdziale "System gospodarczy", nie wchodzimy w obecnym w liczne sprawy szczegółowe - funkcjonowania systemu świadczeń pieniężnych i usług polityki społecznej. Dwoma niezbędnymi wyjątkami muszą tu być z kolei problemy budownictwa mieszkaniowego oraz ekologii /ochrony środowiska/, jako wysuwające się na czoło dwie współczesne kwestie społeczne.

Wyjątkowe znaczenie budownictwa i całości gospodarki mieszkaniowej wynika z ogromnej kosztowności zaspokajania potrzeb w tej dziedzinie, wielokrotnie przekraczających możliwości ekonomiczne biedniejszych rodzin.

W minionym okresie PRL fakt ten był w oficjalnej statystyce

w różny sposób zaciemniany, prowadząc do sztucznie zaniżonych bieżących opłat za mieszkanie; ^z zaniżenia tego korzystały nie tylko rodziny biedniejsze, lecz także większość innych. Stworzone formalnie warunki uzyskania nowego mieszkania, spółdzielczego i tzw. kwaterunkowego, ulegały coraz to postępującemu pogorszeniu, przy przedłużaniu się okresu oczekiwania; jednocześnie z najtańszych mieszkań kwaterunkowych i ich wykupu korzystali w coraz większym stopniu przedstawiciele tzw. nomenklatury.

W okresie po 1989 r. cena tzw. wolnorynkowa mieszkania wzrosła, z uwagi na wysoce niedostateczną i malejącą podaż nowych mieszkań, do wprost fantastycznych rozmiarów, przekraczających niejednokrotnie odpowiednie ceny dolarowe na Zachodzie.

W tej sytuacji nie uratuje nas hasło wolnego rynku mieszkaniowego i kredytowania budowy nowych mieszkań na zasadach w pełni komercyjnych, łącznie nawet z pozytywną propozycją przywrócenia instytucji kredytu hipotetycznego. Państwo nie może wycofać się z prowadzenia socjalnej polityki mieszkaniowej, tym bardziej, iż zwiększenie rozmiarów budownictwa, połączone z zatrudnieniem w nim części bezrobotnych, może być jednym z głównych filarów ogólnego programu wydobywania się całej gospodarki narodowej z kryzysu i recesji.

52. Równie antyliberalne elementy musi posiadać program walki z zanieczyszczeniem środowiska naturalnego. Już dawno udowodnione zostało w nauce ekonomii, iż minimalizacja kosztów produkcji w ramach pojedynczego przedsiębiorstwa, a więc rachunek tylko mikroekonomiczny, prowadzi do przerzucenia poważnej części pełnych kosztów produkcji na społeczeństwo. W rachunku tym głównymi

pokrzywdzonymi mogą być tak pracownicy samego zakładu wytwórczego, jak tym bardziej mieszkańcy okolicznych - lub nawet dalej położonych - miejscowości.

Wielokrotne przekroczenie norm zanieczyszczenia środowiska naturalnego, zwiększonej zachorowalności oraz rodzenia się dzieci tzw. defektywnych - zawdzięczamy fatalnej polityce nadmiernej koncentracji przemysłu na niektórych obszarach kraju, jaka była prowadzona w okresie PRL. Po 1989 r. doszło nowe zagrożenie - w postaci nielegalnego importu różnorodnej tzw. brudnej produkcji, w tym popiołów radioaktywnych z krajów EWG, wobec którego to importu jakoś zupełnie bezradne czuły się poprzednie dwie superliberalne ekipy rządowe.

W tych warunkach musi być jak najszybciej opracowany Narodowy Program Ekologiczny, wdrażany wszystkimi dostępnymi środkami, łącznie z niezbędnym także pogłębionym programem wychowania ekologicznego społeczeństwa, cierpiącego dotychczas, podobnie jak władze, na chorobę znieczulicy w tej dziedzinie.

VII. Rozwój oświaty, nauki i kultury

53. W dotychczasowych tezach programowych przeważały z konieczności propozycje, rozwiązania i postulaty, wynikające z dramatycznej, a miejscami nawet wręcz tragicznej, sytuacji ekonomicznej i społecznej Polski. Zmierzały one do przetrwania z możliwie najmniejszymi stratami przejściowego okresu realizacji planu stabilizacji i transformacji systemowej - jako niezbędnych podstaw i warunków przyszłego rozwoju. Już jednak przy omawianiu tegoż rozwoju, jako wartości, celu i zasady działania w rozdziale III, zwróciliśmy uwagę na szereg trendów optymistycznych o charakterze pozytywnym, do których wskazane jest nawiązanie w rozdziale obecnym.

Powyższe trendy optymistyczne łączą się także ze społeczno-ideowymi podstawami naszego programu, reprezentowanymi przez chrześcijańskie zasady społeczno-moralne, tak bogato i w sposób pogłębiony rozwijane w dawnym programie S.P. z 1945 r. oraz społecznej nauce Kościoła, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniej Encykliki z 1991 r.

54. O ile powyższe zasady mogą być w sferze działalności gospodarczej oraz świadczeń polityki społecznej uwzględnione głównie w sposób pośredni, to w sferze oświaty, nauki i kultury, łączącej się z rozwojem samego człowieka jako osoby, jest miejsce na ich wprowadzanie w życie bardziej bezpośrednio.

Dawny program S.P. z 1945 r. postuluje, w związku z powyższym, wychowanie w Polsce nowego typu człowieka, dla którego praca twórcza dla przyszłości jest najwyższym życiowym celem. Za naczelną ideę Stronnictwa uważał on wielką reformę moralną, bez której daremne będą wysiłki polityków i ekonomistów oraz olbrzymi rozlew krwi wojen światowych.

Z kolei Papież pisze w ostatniej Encyklice z 1991 r., że większość ludzi w nowoczesnym społeczeństwie, jeśli nawet nie jest już wyzyskiwana w tradycyjnym rozumieniu tego słowa, to jest pozostawiona na marginesie rozwoju /s. 47/. Niektórzy komentatorzy Encykliki nazywają to zjawiskiem marginalizacji, czyli spychaniem olbrzymich rzesz ludzi na margines cywilizacyjny.

55. W konsekwencji powyższych stwierdzeń, za podstawy chrześcijańskich założeń wychowawczych, które powinny być realizowane w pierwszej kolejności przez system oświaty i szkolnictwa, uznać należy następujących pięć zasad: **prymat ducha nad materią, osoby nad rzeczą, etyki nad techniką, dobra wspólnego nad partykular-**

nym oraz, w końcu, zasady samorządu i pomocniczości nad omni-
potencją państwa i jego administracji. Na podstawie powyższych
założeń winny być realizowane zadania wychowawcze szkoły, pro-
wadzące do przyswojenia wychowankom cech pozytywnych, do których
zaliczyliśmy już w rozdz. III siedem następujących, mogących być
uznanymi za najważniejsze: pracowitość, oszczędność, wstrzemię-
żliwość, odpowiedzialność, podmiotowość /w sensie aktywnego u-
działu w życiu społecznym/ oraz - w końcu ambicja - zmierzająca
do uczynienia swego życia twórczym i służebnym /wobec drugich/.

56. Przechodząc na płaszczyznę praktycznych rozwiązań w systemie oś-
wiaty i szkolnictwa, należy uwzględnić następujące konkretne
problemy:

- 1/ Powszechności i bezpłatności szkolnictwa - co najmniej do
poziomu średniego /czyli tzw. matury/.
- 2/ Istnienia poza szkołami publicznymi różnorodnych szkół, pro-
wadzonych przez organizacje społeczne, w tym np. Społeczne
Towarzystwo Oświatowe. Aby nie dopuścić do przekształcenia
się tych ostatnich w placówki elitarne, dostępne tylko dla
bogatyh, powinny być one dofinansowywane z budżetów samorzą-
dowych w stopniu, zbliżonym do kosztu kształcenia ucznia w
szkołach publicznych /podobnie, jak to się dzieje na Zachod-
zie w formie tzw. voucherów, czyli bonów edukacyjnych/.
- 3/ Rozwiązania, stale narastającego, problemu dyskryminacji
płacowej nauczycieli i innych pracowników oświaty.
- 4/ Utrzymania pomocy materialnej, w postaci stypendiów i inter-
natów dla zdolnej młodzieży niezamożnej i zwłaszcza zamiej-
scowej.

57. Nauka i postęp techniczny. Są to dwie węzłowe dziedziny życia i twórczości duchowej narodu, których rozwój w czasie obecnego, przedłużającego się kryzysu, jest szczególnie zagrożony. Nauce, w sensie badań naukowych, grozi komercjalizacja, tj. ograniczenia się do badań odpłatnych, natomiast postępowi technicznemu - zastój, spowodowany brakiem nakładów na modernizację produkcji.

O konieczności prowadzenia polityki i planowania postępu naukowo-technicznego łączącego się z przeznaczaniem odpowiednich środków publicznych na badania naukowe - mówiliśmy już w rozdz. III - w ramach charakterystyki funkcji ekonomiczno-rozwojowej - ogólnej interwencji gospodarczej państwa. W praktyce sytuacja tej dziedzinie jest wysoce dramatyczna, grożąc ograniczeniem zakresu działalności lub wręcz likwidacją znacznej części tzw. resortowych oraz PAN-owskich instytutów badawczych. Położenie wielu placówek naukowych i zatrudnionych w nich specjalistów pogarsza fakt, że ministerstwa - i inne organy administracji państwowej - w coraz większym stopniu przechodzą na korzystanie z usług ekspertów zagranicznych, opłacanych ze środków pomocy zagranicznej dla Polski. Stanowi to odpowiednik nadmiernego, nie kontrolowanego importu produktów materialnych, niszczącego krajową produkcję i zatrudnienie.

Trudno w dziale nauki i postępu technicznego o proste i pozytywne rozwiązania. Jeśli jednak nie uda się nam odwrócić tych niekorzystnych trendów, to grozi nam nie tylko przedłużający się kryzys, lecz daleko idące załamanie, plasujące gospodarkę polską na długi czas w rzędzie słaborozwiniętych krajów III lub nawet IV świata.

58. Tylko niedużo więcej elementów pozytywnych można dostrzec w możliwościach rozwoju szkolnictwa wyższego. Sytuacja w porównaniu

z nauką jest o tyle inna, że nie do uniknięcia jest konieczność stopniowego przywracania odpłatności za studia. W systemie poprzedniego tzw. realnego socjalizmu studia wyższe były co prawda darmowe, ale odbywało się to kosztem dyskryminacji płacowej fachowej inteligencji. Występująca wszędzie na Zachodzie tzw. premia za wykształcenie w płacach stanowi istotny bodziec nie tylko do zdobywania wykształcenia, lecz do jego jak najbardziej racjonalnego wykorzystania /przez gospodarkę narodową/. U nas funkcjonował system głównie zdobywania wykształcenia, podczas gdy z racjonalnym wykorzystaniem kadr fachowych było bardzo źle, mimo szumnego głoszenia hasła istnienia systemu planowego także w tej dziedzinie.

W konsekwencji chodziłoby nie tyle o likwidację ekonomicznej roli i dofinansowywania kształcenia na poziomie wyższym - co o jego stopniowe przesuwanie: z okresu studiów na czasokres pracy zawodowej.

Nie widząc możliwości zanegowania stopniowego i długotrwałego procesu tego typu w zakresie odpłatności za studia, należy tym bardziej wypowiedzieć się za utrzymaniem socjalnej pomocy państwa dla młodzieży studiującej: tak w formach dotychczasowych, tj. przyznawania stypendiów z tytułu niskiej zamożności, jak w formach, stosowanych w wielu krajach zachodnich, uwzględniających w większym stopniu wyniki w nauce, ze szczególnym uwzględnieniem systemu kredytowego.

59. Kultura i wspomaganie jej rozwoju

Temat ten należy rozpocząć od, posiadających niezwykłą aktualność, krytycznych stwierdzeń programu SP z 1945 r. w tej dziedzinie. "Kultura Polski odrodzonej pozostawała przez długie lata pod wpływem mentalności obcej i destrukcyjnej. Opanowały jej

centra różne monopolistyczne kliki, które głośno nasza amoralne i rozkładowe, zwalczając wszelkimi środkami rodzime wartości twórcze narodu. Jednocześnie twórczość kulturalna miała charakter elitarny, nie przenikała do mas, nie podnosiła poziomu ich życia. W wyniku tego wieś i miasteczka polskie pozostawały w stanie bezprzykładnego zaniedbania, zaś duże miasta karmione były odpadkami międzynarodowej kultury kosmopolitycznej w najgorszym gatunku. W nowej Polsce trzeba z tym zerwać".

Po próbie narzucenia kulturze polskiej materialistycznych i ateistycznych treści w okresie minionego czterdziestolecia, po 1989 r. rozpoczął się wielokierunkowy proces jej komercjalizacji. Zalewa nas fala pornografii oraz propagowania praktycznie materialistycznego, prymitywnie kapitalistycznego stylu życia, od czego nie są wolne również publiczne środki przekazu, z telewizją na czele. Prawdziwa kultura krajowa znajduje się w stanie coraz większego zagrożenia, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek publicznych, muzeów, teatrów, klubów i innych placówek kulturalnych.

W tych warunkach musi być zrobione wszystko, co możliwe, aby te negatywne zjawisko zahamować, zachowując co najmniej minimalne dotacje na dofinansowanie działalności placówek kulturalnych - tak z budżetu centralnego, jak budżetów terenowych i środków zakładów pracy.

Należy pamiętać, że kultura polska przetrwała o wiele trudniejszy i dłuższy okres zaborów, kiedy to bez żadnych dotacji funkcjonowały różne Ludowe Zespoły Pieśni i Tańca oraz orkiestry szczególnie rozpowszechnione na terenie b.zaboru pruskiego. Trzeba sięgać do tych chlubnych tradycji, odbudowując ruch amatorski i folklorystyczny, cieszący się tak wielkim zainteresowaniem i naśladowaniem w kręgach diaspory polskiej, rozsia-nej po całym świecie.

VIII. Polityka zagraniczna

60. Jak było to już wyeksponowane na początku rozdz. IV na temat Państwa i ustroju politycznego, niepodległość kraju zawdzięczamy niebываłym ofiarom - naszych najlepszych córek i synów, którzy oddawali swe życie tak na polu walki, jak w trakcie represji więziennych i obozowych deportacji.

Musimy stale przypominać światu, iż to właśnie Polska była pierwszym krajem, który przeciwstawił się tak agresji hitlerowskiej w 1939 r., jak dominacji stalinowskiej w pierwszych latach powojennych i neostalinowskiej w latach 80-tych, przyznając się walcnie do zwycięstwa w świecie zasad pokoju i demokracji.

Dlatego też jednym z pierwszych zadań polskiej polityki zagranicznej musi być dążenie do dalszej, bardziej skutecznej redukcji naszego długu zagranicznego, zaciągniętego przez poprzednią, narzuconą krajowi władzę i przez tę władzę w dużym stopniu zmarnowanego.

Dalszymi zadaniami tej polityki powinno być zagwarantowanie suwerenności państwowej w aktualnych granicach, współpraca, na zasadach partnerstwa, ze wszystkimi sąsiadami i innymi krajami oraz dążenie do stworzenia ogólnego ładu międzynarodowego w Europie.

61. Pomimo sygnalizowanych już wyżej, wielu pomyślnych tendencji w tej dziedzinie na Zachodzie i Wschodzie, sytuacja międzynarodowa Polski, zwłaszcza gospodarcza, jest trudna, wymagając wyraźnego określenia priorytetów w tej dziedzinie.

Ze względu na szczególne powiązania gospodarki większości ziem polskich jeszcze od czasów tzw. Królestwa Kongresowego, utworzonego w 1915 r., z rynkami wschodnimi, jednym z ważnych zadań musi być odbudowa naszego eksportu na wchodzące w grę

obszary, wymagająca odpowiednich działań w polityce zagranicznej. Ważnym instrumentem w tym kierunku mogą być transakcje wiazane w ramach pomocy Zachodu, udzielanej krajom byłego ZSRR, finansującego część naszego eksportu, niezbędnego do utrzymania w ruchu wielu zakładów przemysłowych.

Witając z zadowoleniem wstępne umowy o współpracy z EWG, jako załączek pożądaných rozwiązań w długiej perspektywie czasowej, w krótkim i średnim horyzoncie czasowym nasza uwaga musi być zwrócona głównie na pogłębianie powiązań w ramach bloku tzw. Heksagonale oraz trójkąta Polska-Czechosłowacja-Węgry.

Zbyt szybka integracja z EWG, której załączki możemy obserwować w zalewającym nas, nie kontrolowanym przez poprzednie dwie ekipy rządowe, importcie konsumpcyjnym, doprowadzić mogłaby do całkowitego załamania się produkcji krajowej i masowego bezrobocia.

Przeważającym polem procesów integracyjnych powinien być obszar, znajdujących się na podobnym do naszego, poziomie rozwoju, obejmujący wspomniany trójkąt i ewentualnie inne kraje tego regionu. Odpowiadałoby to najlepszym tradycjom polskiej polityki zagranicznej z okresu II wojny, kiedy to liczne ośrodki polityczne, z wchodzącą w skład SP organizacją "Unia" i Stronictwem Narodowym na czele, rozpoczęły opracowywanie projektów integracji Europy Środkowej.

IX. Wybrane problemy końcowe

62. Przepraszając członków i sympatyków ChDSP za może nieco zbyt obszerną objętość obecnego Programu, pragniemy jednocześnie podkreślić, iż wymagała tego szczególnie trudna, aktualna sytuacja kraju. Zwłaszcza tematyka gospodarcza i z dziedziny polityki społecznej nie mogła być potraktowana tylko hasłowo czy też

roszczeniowo; wymagało to zastosowania możliwie kompleksowego ujęcia, w którym propozycje wydatków na różne niezbędne cele musiały być powiązane z postulatami w sferze sposobu ich pokrycia - tak o charakterze długofalowym, jak w szczególności niebezpiecznym, przejściowym okresie transformacji systemowej.

Drugiego usprawiedliwienia wymaga, będące konsekwencją pierwszego, pominięcie szeregu innych tematów, uznanych częściowo za oczywiste i mieszczących się w ogólnym programie państwa demokracji parlamentarnej.

Z tych, które nie mogą być uznane za w pełni oczywiste, zajmujemy się niektórymi wybranymi w obecnym rozdziale końcowym.

63. Zaczynając od zagadnień możliwie jak najbardziej aktualnych, należy ustosunkować się do sporu nowego rządu mec. J. Olszewskiego ze związkami zawodowymi o kwestię podwyżki cen energii i ciepłej wody.

Popierając ogólnie stanowisko związkowe i wyrażając zdziwienie, że zwłaszcza NSZZ "Solidarność" nie ustosunkował się do negatywnej, pod wieloma względami, polityki poprzednich dwu ekip rządowych, znacznie wcześniej - jednocześnie należy uznać jego wezwanie do strajków w dniu 13 stycznia za przedwczesne i nie poparte jakimś własnym, poważnym projektem rozwiązania tego problemu.

Jak wynika z całokształtu, przedstawionych wyżej, tez społeczno-ekonomicznych programu ChDSP, likwidacja dotychczasowych dotacji do zakładów produkcyjnych musi być uznana za niezbędną, jako nie unikniony sposób zbliżania cen produktów finalnych do ich cen ekonomicznych, opartych na ekonomicznie uzasadnionych kosztach. Przedmiotem niezbędnej dyskusji /uprzedniej/ rządu ze związkami zawodowymi może i powinna być sprawa rekompensat społecznych - tych niezbędnych podwyżek cen dla ludności: w poster-

ci płac, świadczeń socjalnych lub niektórych innych /być może łącznie z przekazywaniem części akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw/. W ten sposób założenia naszego programu, broniąc słabszych ekonomicznie kręgów społecznych, jednocześnie stwarzają solidną i odpowiedzialną podstawę dla pertraktacji na temat wejścia do gospodarki poważnego kapitału zagranicznego, mogącego czuć się zabezpieczonym przed brakiem stabilizacji społecznej w Polsce.

64. Drugie zagadnienie, jednocześnie aktualne i długookresowe, łączy się z samą sytuacją ChDSP, jako historycznie szczególnie ważnego składnika możliwego do powstania w przyszłości wielkiego stronnictwa, czy też rozbudowanej koalicji: chrześcijańsko-demokratycznej i chrześcijańsko-społecznej.

Pierwszy problem z tej dziedziny wiąże się z oceną przyczyn przegranych przez ChDSP wyborów parlamentarnych w październiku 1991 r. Należy obiektywnie stwierdzić, iż złożyły się na to zarówno wysoce niekorzystne okoliczności zewnętrzne, jak też pewne subiektywne błędy dotychczasowego Zarządu Głównego, ze szczególnym uwzględnieniem jego Prezydium /czyli tzw. Komitetu Wykonawczego/.

O niekorzystnych okolicznościach zewnętrznych była już mowa wyżej; łączyły się one z wyniszczeniem lub wieloletnim uwięzieniem czołowych działaczy Stronnictwa w okresie represji stalinowskich do 1956 r., później monopolem w środowiskach katolickich popieranym lub choćby neutralnym wobec PZPR środowisk "Pax" i "Znak" do 1989 r. oraz wreszcie - nowym monopolem koalicji PZPR-owskiej i Solidarnościowej w trakcie i po zakończeniu tzw. okrągłego stołu /w początkach 1989 r./. Miary dopełniły rozłamy, organizowane z różnych stron po ukształtowaniu

się nowych władz ChDSP po III Kongresie z wiosny 1990 r.

Pewne subiektywne błędy dotychczasowego Z.G., popełnione zważając zwłaszcza w kampanii wyborczej w październiku 1991 r., wyrażały między innymi się w nadmiernym popieraniu rozwiązań programowych nie w pełni zgodnych z tradycjami S.P. i reprezentowanych aktualnie przez koncepcję SGR - społecznej gospodarki rynkowej /rozwijaną przez powołaną do tego Radę Programową/. Rozwiązania te łączyły się z programem tzw. "Innej Drogi", ograniczonym w zasadzie do ram technicznej instrukcji prywatyzacyjnej w mikro- i makroskali.

65. Jak w tych, aktualnie niepomyślnych, warunkach rozwoju ChDSP widzieć jego przyszłość - własną oraz ewentualnie szerszych, koalicyjnych formacji politycznych?

Długofalowo należałoby wypowiedzieć się za daleko idącą integracją różnorodnych nurtów chrześcijańskich, prowadzącą do powstania dwu stronnictw o szeroko pojętych założeniach chrześcijańsko-demokratycznych, w pewnym stopniu podobnie, jak w RFN: 1/ Formacji bardziej prawicowej, czy też raczej centroprawicowej, reprezentowanej przez ZChN - Zjednoczenie-Chrześcijańsko-Narodowe - i skupione wokół tego ugrupowania mniejsze siły polityczne. 2/ Formacji centrowo-związkowej, dla której podstawą mogłoby być nasze ChDSP, stanowiące skrzydło pracownicze w ogólnym ruchu chadeckim, a rozbudowane w przyszłości o możliwie liczne środowiska tego typu, samodzielne lub wchodzące w skład innych obecnych ugrupowań, nie wykluczając obecnego P.C. - Porozumienia Centrum.

Ograniczając się do formacji /2/, należałoby wypowiadać się za najszerszą integracją tego typu - pod warunkiem przyjęcia założenia obecnego Programu, dążącego do reprezentowania potrzeb i ideałów większości zatrudnionego najemnie, chrześcijańskiego społeczeństwa polskiego.

65. Nazwa tej drugiej formacji mogłaby pozostać zarówno w dotychczasowej formie ChDSP, jak też ewoluować w szerszym kierunku Zjednoczenia czy też Porozumienia Chrześcijańsko-Społecznego /z ewentualnym dodatkiem "Centrum"/.

Za najważniejszą uznać należy przy tym nie nazwę, lecz właśnie pełne zaangażowanie chrześcijańsko-społeczne - jakie było naszym udziałem w okresie okupacji i w latach prześladowań bezpośrednio powojennych.

Gdyby chciało się dziś sprecyzować jakieś kryterium tego pełnego i żarliwego zaangażowania chrześcijańsko-społecznego, to można by spróbować dokonania tego w związku z interpretacją, wspólnego dla wszystkich środowisk chrześcijańskich, negatywnego stosunku do aborcji /czyli przerywania ciąży/.

Zaangażowanie formalne i powierzchowne ogranicza się w tym przedmiocie tylko do potępienia i dążenia do prawnego uniemożliwienia tego zabiegu, a więc w postaci obrony i ochrony wyłącznie osób nie narodzonych.

Zaangażowanie pełne i żarliwe musi iść dalej i rozwinąć się do możliwie kompleksowej obrony i ochrony także wszystkich urodzonych, ze szczególnym uwzględnieniem kręgów słabszych ekonomicznie, których trudny los był głównym przedmiotem zainteresowania obecnego Programu.

Dlatego proponujemy zakończyć go prawdziwie po chrześcijańsku, tj. modlitwą, będącą trawestacją, wielce zaangażowanej i zobowiązującej, modlitwy za ofiary zbrodni wojennych i okupacyjnych na naszych Rodakach, popełnionych przez ówczesnych sąsiadów Polski tak od Zachodu, jak od Wschodu: Boże, zapomnij o nas, jeśli my zapomnimy o nich - naszych braciach, ekonomicznie od nas słabszych, którym grozi głód, zimno, bezrobocie i bezdomność już obecnie, a w przyszłości także brak dostępu do podstawowych usług społecznych, z oświatą i ochroną zdrowia na czele!